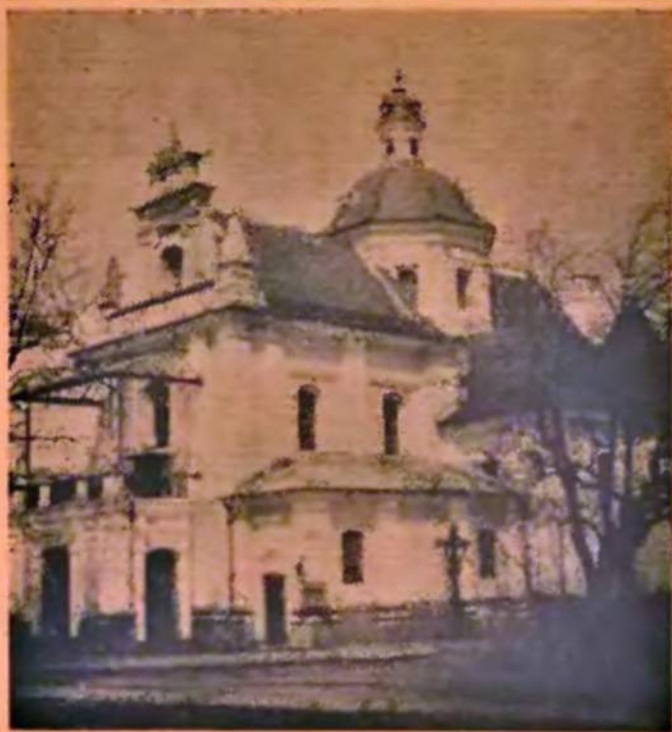


ЛІТОПИС Бойківщини

LITOPYS BOYKIVSHCHYNY

Піврічник, присвячений дослідом історії,
культури й побуту бойківського племені



Ч.: 2/30 (41), липень-грудень 1979.
ЗСА—КАНАДА

На першій сторінці обкладинки: Українська парафіяльна церква Успіння Пресвятої Діви Марії в Самборі, збудована 1738 р. в козацькому барокко. В ній була чудотворна ікона Пресвятої Діви Марії.

ЛІТОПИС Бойківщини

LITOPYS BOYKIVSHCHYNY

Піврічник, присвячений дослідам історії,
культури й побуту бойківського племені



Бл. п. проф. Олександр Бережницький

Ч.: 2/30 (41), липень-грудень 1979.

ВИДАЄ ГОЛОВНА УПРАВА ТОВАРИСТВА „БОЙКІВЩИНА”

ЗСА-КАНАДА

Л І Т О П И С Б О Й К І В Щ И Н И

Орган Головної Управи Т-ва „Бойківщина”

Філадельфія, Па., ЗСА

"LITOPYS BOYKIVSHCHYNY"

Semi-annual Ethnological Journal published by the

"BOYKIVSHCHYNA" ASSOCIATION

2222 Brandywine St., Philadelphia, Pa. 19130 USA

Головний редактор: адв. Мирон Утриско

Редколегія: ред. Ліда Бурачинська, о. митр. Семен Іжик,

проф. Омелян Кушнір, д-р Юліян Рабій, д-р Богдан

Стебельський, ред. Леся Шпиталь,

проф. Олександр Татомир

ПЕРЕДПЛАТА

на рік (два числа) \$6. Поодинокі числа по \$3.50.

Передплата з-поза ЗСА в рівновартості америк. валюти

АДРЕСА

Видавництва, Редакції й Адміністрації „Літопису Бойківщини”:

"BOYKIVSHCHYNA"

2222 Brandywine St., Philadelphia, Pa. 19130 USA

Телефон: (1-215) 567-3186

Друком Видавничої С-ки „Гомін України” з обмеж. поручкою

140 Bathurst Street, Toronto, Ontario, Canada M5V 2R3

НА Д С В І Ж О Ю М О Г И Л О Ю СВІТЛИЙ ПАМ'ЯТІ ПРОФ. ОЛЕКСАНДРА БЕРЕЖНИЦЬКОГО

Головна Управа Товариства „Бойківщина” ділиться з членством і читачами „Літопису Б.” болючою і сумною вісткою, що в четвер 24 травня 1979 р. відійшов у вічність на 65 році життя основник і член Гол. Управи Т-ва „Бойківщина”, головний редактор „Літопису Бойківщини”, голова редколегії „Монографії Бойківщини”, відомий громадський і пластовий діяч БЛ. П. ПРОФ. ОЛЕКСАНДЕР БЕРЕЖНИЦЬКИЙ. Похорон відбувся у вівторок 29 травня в Бофало, Н.Й., ЗСА.

Відійшла від нас непересічна людина, якій рівної важко знайти. Ідейний, працьовитий, активний, повний посвяти, жертовності і служби для рідного народу, для своєї громади і Церкви.

Ціле трудолюбиве життя Pokійного було присвячене Богові і Батьківщині, а зокрема виховній праці української молоді в Пласті.

Коли представники інших українських племен і районів потворили свої регіональні комітети, а колишні жителі Бойківщини ще не мали жодної своєї організації, Pokійний сконтактувався з довколишніми бойками, скликав їх на першу Зустріч та зорганізував перший Бойківський Комітет.

Не менше активним був Pokійний в Пласті та інших українських релігійних і громадських організаціях. Він життя не змарнував, воно було присвячене великим ідеалам і українському народові.

Якби рідна Карпатська Верховина знала про втрату її великого Сина, то затрубіли б трумпети на її верхах, сповіщаючи про це всю Бойківщину.

Клонимо свої голови у великій жалобі, та молимо Всевишнього, щоби прийняв Pokійного до Своїх Хоромів.

Спи, Дорогий Друже! Хай Тобі присниться Бойківська Карпатська Верховина, за котрою Ти так дуже тужив, а чужа земля, в якій Ти спочив, хай буде Тобі легкою.

ВАЛЕНТИН МОРОЗ НА ВОЛІ!

Головна Управа Товариства „Бойківщина” ділиться радісною і небуденною вісткою, що провідник змагань українського народу до самостійности і незалежности, довголітній в'язень большевицько-московських тюрем і концтаборів — **ВАЛЕНТИН МОРОЗ Є СЕРЕД НАС НА ВОЛІ!** Це від років найрадісніша вістка, яку переживають українці в цілому світі!

На зустрічі проводу УККА з В. Морозом в Нью-Йорку 5 травня, голова Т-ва „Бойківщина”, адв. Мирон Утриско, привітав дорогого борця і провідника від усіх країн з Бойківщини.

ВІТАЙ, ДОРОГИЙ ВАЛЕНТИНЕ!

За Головну Управу:

адв. Мирон Утриско — голова

Софія Коморовська — секр.



Остап Гац

О А З И

*Мандруєш по горах Сієрра самотний,
А думка в простори ширяє;
Враз бачиш: сади... всі зелені, розквітлі,
Й луги, що кінця їм немає...
І яр той глибокий, вологий,
Потік там водою жбурляє...
А онде лісок березовий,
Ось хлопчик овечки зганяє...
Юна радість тобою рванула
Й ти прокинувся одразу;
Сумом думка тебе огорнула:
Ох, це ж привид, це тільки оazi.
Мандруєш по горах Сієрра самотний,
А думка минулим пишаєсь;
Ступаєш немов неprisутній,
А серце в Карпати вертаєсь...*

О. Митрат Мирослав Ріпецький

ІСТОРІЯ, КУЛЬТУРА І ЦЕРКВА МІСТА САМБІР І САМБІРЩИНИ ТА ЇЇ ВИЗНАЧНІ ДІЯЧІ

(Продовження)

5. Місто Самбір і Самбірщина під польським пануванням

Неправильним є твердження деяких польських істориків, що основником міста Самбора є воєвода Спитко з Мельштина. Він застав уже місто Самбір, бо після знищення княжого города Старого Самбора його мешканці перенеслися до оборонної оселі Погонич, віддаленої 18 кілометрів. Вони принесли з собою назву Самбір, яка прийнялася серед мешканців Погонича.

Воєвода Спитко в 1390 році за дозволом короля Казимира надав Самборові магдебурзьке (німецьке) право, яке спричинилося до розвитку міської торгівлі й ремесла.

В Самборі на „Старому дворіщі” спершу стояв дерев’яний замок, збудований з грубих дубових колод. Чотирикутний ринок оточували дерев’яні доми. Ратуш містився не в середині ринкової площі, а в тому місці, де пізніше збудовано монастир оо. Єзуїтів. Вузькі й короткі вулички лучили просторий ринок з валами, брамами і баштами, які надавали містові вигляд малої твердині. Дерев’яний замок і більшість самбірських будинків згоріли підчас татарського нападу в 1498 році.

На руїнах спаленого татарами міста Самбора відбудовано в XVI столітті місто з переважно мурованими будинками. В центрі ринкової площі збудовано ратуш з невисокою вежею і з глибокими пивницями, які призначено на в’язницю.

Над Дністром здвигнено мурований королівський замок і обведено його сильними земляними валами. Самбірський замок відіграв значну ролу в політичному житті. Тут перебували королі, послі і державні достойники. В 1604 році прибув до Самбора і замешкав в замку московський князь Дмитрій Са-

мозванець, який з допомогою польської шляхти хотів здобути царський престіл. Його мали одружити з дочкою самбірського старости Юрія Мнішка.

В другій половині XVI століття Самбір мав майже чотири тисячі, переважно українського населення. Центральні дільниці міста займали багаті купці й ремісники та польська шляхта.

Містом управляли два уряди, замковий і міський. Замковий уряд складався зі старости, головного судді, воеводи, писаря і двох асесорів (помічників). Замковому урядові підлягали люди самбірської економії. Керманичем міського уряду був війт, який управляв містом з допомогою лавників. Вони полагджували міські, судові й фінансові справи.

Важке було становище вбогих самбірських мешканців, які не мали виборчих прав. У XVI столітті введено чотириденну панщину в тижні, крім цього, дідичі стягали всілякі данини.

**

Вже при кінці XVI століття в Самборі існували цехи, тобто промислові об'єднання ремісників. Наступного століття в Самборі було 10 цехів — ткачів, шевців, кравців, боднарів, різників, кушнірів, пекарів, ковалів і римарів. До цеху належали майстри, підмайстри і челядники. Щоб стати майстром, треба було відбути науку — практику, яка тривала від одного до чотирьох років, що залежало від статutowих і звичаєвих приписів цеху. Майстер отримував за науку і утримання челядника винагороду грошима і продуктами, або домашніми послугами.

Провід у цеху мав цехмайстер, якого вибирали всі цехові члени. Він наглядав за працею ремісників і дбав про те, щоб ремісничі вироби були солідно виконані й боронив права членів цеху. Обов'язком члена цеху було вести прикладне життя, відповідно вбиратися, дбати про гідність свого стану, вистерігатися бійки й пиянства, брати участь у цехових зборах і богослуженнях, жити в згоді та всякі спори полагджувати в цеховому суді. Правління цеху накладало кару на члена цеху, який провинився.

Найбільшим самбірським цехом в XVI столітті був ткацький цех, до якого належало коло 100 майстрів. Кожний цех

утримував у порядку частину міських оборонних мурів і бортинів їх у час облоги.



Від найдавніших часів у Самборі розвивалася торгівля. Самбірські купці їздили на ярмарки до Львова, Ярослава, Любліна та інших міст, до Угорщини та Моравії. В Самборі відбувалися ярмарки в понеділки й четверги. Крім цього було п'ять великих ярмарків, на які приїжджали купці з Чехії, Словаччини, Росії, Молдавії, Туреччини та інших країн.

Під час ярмарків мешканці Самбора могли продавати і купувати товари без обмеження. На ярмарках самбірські ремісники мали постійні місця, де продавали власні вироби. Архівні документи свідчать про те, що в 1668 році в Самборі було 34 місць продажу шевських виробів. Високу ціну мали полотна і сукна, що їх виготовляли самбірські ткачі. Мешканці Самбора продукували з дерева поташ для білення полотна й його транспортували аж до Гданська. Купці розвозили сіль з жуп Самбірщини до різних європейських країн. Самбір славився торгівлею волами, на які був великий попит. Уже в XV столітті через Самбір купці переганяли худобу до Львова.

Зможні купці придбали на торгівлі багато капіталу і закладали в Самборі різні підприємства. Збережений документ стверджує, що в 1669 році купець Копран збудував у Самборі млин.



У Самборі були водопроводи вже в XV столітті. Добру воду до пиття й продукції пива спроводжувано дубовими ґрурами з природніх джерел, які знаходилися в поближких селах: Бісковичах і Дубрівці. Над просторим басейном була збудована висока вежа зі збірником води, з яким злучено ґрури, що розпроводжували джерельну воду по всіх вулицях і броварах.

У зв'язку з водопроводами в Самборі заведено каналізацію. Мурованими каналами відводжено нечистоти до річок Млинівки й Дубрівки.



Місто Самбір називано містом городів і садів. Недалеко міських мурів і валів, головню при брамах — львівській, ткацькій і перемиській та вздовж Зеленої вулиці — знаходилися

численні доми серед городів і садів. Великі сади й городи були при монастирях оо. Бернардинів, Єзуїтів і Домініканів. Міський город при Зеленій вулиці тягнувся до річки Дубрівки. Тут знаходилися сквери для проходів, кругольня і винарня.

По обох сторонах дрогобицького гостинця до Дністра простягався в давнину густий ліс. Самбір'яни радо користали в літніх місяцях з проходів до лісу і з приємних купелів у Дністрі та в Млинівці. У Самборі було багато рибних ставків.



Складовою частиною міста Самбора були передмістя, які тягнулися вздовж річок Млинівки й Дубрівки аж до ріки Стривігора. На території передмість — Гірного, Поводової, Заміського, Середнього, Дільного і Завидівки — знаходилися численні будинки самбірських урядовців і шляхти.

Жидівське населення мешкало в нужденних домах на передмісті, званому «Бліх», і мало свою самоуправу. Назва «Бліх» походить від бліхвання — білення полотна, що його самбірські ткачі виробляли.



В давніх часах в Самборі були численні цвинтарі, бо при церкві й при кожному костелі знаходився окремий цвинтар. Знатніших осіб хоронили в підземеллях святинь.

При старинній самбірській церкві св. Филипа на передмісті «Завидівка» існував цвинтар. Тут при копанні фундаментів для нового будівництва домів знайдено людські кості й різні предмети

В 1705 році поза мурами міста Самбора при дрогобицькій вулиці закладено спільний цвинтар. У 1898 році цей цвинтар замкнуто і закладено новий при бісковичській вулиці.



В XVII столітті місто Самбір занепало через дві пожежі. В 1637 році велика пожежа знищила місто. Тоді згорів ратуш і майже всі міські будинки. На місці спаленого ратуша збудовано новий із сорокметровою вежею, яку вінчав герб міста Самбора — олень, пробитий стрілою. На вежі знаходився великий чотирибічний годинник.

У 1648 році вогонь знову знищив місто Самбір.

У Самборі існувала римо-католицька парафія, заснована 1390 році й знаходились чотири монастирі: отців Бернардинів, отців Домініканів, отців Єзуїтів та монастир сестер Бригідок.

Самбірський парох, декан і перемиський канонік о. Михайло Жепецький (1792-1806) подав список римо-католицьких парохів від 1414 р., який був поміщений у старовинному самбірському образі Страждущої Божої Матері. Він зробив цей список в 1801 році. До самбірської парафії належали Бісковичі, Стрілковичі і Калинів.

Римо-католицьке перемиське єпископство при кінці XV століття було поділене на сім деканатів. Перемиський єпископ Вацлав Сераковський (1742-1760) поділив дієцезію на три архидияконати, по чотири дияконати кожний. До самбірського деканату належали: Самбір, Стрілковичі, Старий Самбір, Стара Сіль, Бурка, Чучва, Дрогобич, Стрий, Мединичі, Дубляни, Лановичі і Воютичі, — разом 14 парафій.

Від 1685 до 1786 року душпастирями в самбірській парафії були монахи лазаристи, звані в Польщі місіонерами. Чин монахів лазаристів заложив в 1625 році св. Вінкентій з Павльо і свою назву взяли від матірнього дому св. Лазаря в Парижі. В 1786 приділено самбірському парохіві Коленді до помочі в душпастирській праці також оо. Бернардинів з закритого монастиря в Самборі. Бернардини працювали в самбірській парафії до 1847 року. Основну частину удержання парафії становила десятина, складена в натурі як десята часть плодів звана «менше». Згідно з інвентарем передміщани віддавали річно до парафіяльного шпихліра 800 кірців жита і вівса.

При парафіяльнім костелі в Самборі від давних часів існували численні братства, засновані для релігійних і добродійних цілей. Члени найстаршого братства відправляли псалми й інші молитви на латинській мові. Братство св. Анни затверджене Апостольською Столицею в 1596 році. Братство св. Трійці опікувалося хворими й убогими. Було ще й братство св. Євхаристії і св. Вервиці.

Осередком римо-католицького релігійного життя в Самборі був мурований костел св. Івана Христителя збудований в рр. 1530-1568. Перед пожаром в 1637 році костел мав 9 престолів: один головний і вісім побічних. В 1888 році усунено бічні престоли, а устроєно чотири нові: Пречистого Серця Христо-

вого, Страждущої Матері Божої, св. Антонія і св. Варвари. На весну 1889 року переведено ремонт захристії, в якій переховувано цінну срібну монстранцію о. пароха Андрія Баргеля (1562-1578). В 1926 році закуплено новий більший образ мальований на полотні, Кармелітанки св. Тереси і приміщено на престолі Страждущої Матері Божої. Довкруги костела знаходився парафіяльний цвинтар з пам'ятником вельмизаслуженого о. пароха Баргеля. В підземеллях костела спочивали тлінні останки знаменитих людей.

Побіч костела знаходився поверховий парафіяльний будинок, збудований в 1679 р., з пивницями і коридорами. В тому будинку містилася в XV столітті головна парафіяльна школа і духовна семінарія, zaloжена в 1698 р.

До римо-католицької парафії в Самборі належав відомий з відпустів в другий день Зелених Свят костел св. Варвари, положений біля села Дубрівки 4 кілометри від Самбора. Костел походить з XVI століття і має чудотворний образ св. Варвари і криницю з цілющою водою.

В роках 1887-1909 самбірським римо-католицьким парохом був о. шамбелян Іван Дорнвальд, який помер в 91 році життя. В рр. 1920-1930 самбірським парохом і деканом був о. шамбелян Адамбери Шафранський. О. Йосиф д-р Пельчер, пізніший перемиський римо-католицький єпископ, був самбірським сотрудником в рр. 1865-1869. О. Йосиф Ватутелівіч, парох в Фельтинові, відомий суспільний діяч, був самбірським сотрудником в 1898 році.

Фундатором монастиря оо. Бернардинів були львівський воевода і самбірський староста Іван Одровонж й його жінка Беата. Вони закупили просторий город й оо. Бернардини збудували монастир в рр. 1471-1476. Оо. Бернардини виявили велику підприємчивість і працьовитість. Вони вибудували цегельню і фабрику дахівок. Монастирський костел Успіння Пресвятої Богородиці мав чотири престоли. Сам монастир був оточений мурами і був немов твердиною. В поверховому монастирському будинкові були поодинокі келії-кімнати для 11 священників і братів, великий рефектар, бібліотечна кімната і приміщення для послуги та приміщення для добродіїв монастиря. Монастир займався рільним й городнім господарством й риболовством. Їх господарство було взірцем для інших госпо-

дарів. В нікого в Самборі не можна було набути так гарних овочів й ярини як у оо. Бернардинів. В 1498 році турки й татари ограбили монастир, знищили престоли й образи в монастирському костелі. Щойно в 1514 році привернено монастир до попереднього стану. Братства св. Анни і св. Антонія користувалися великою пошаною.

Монастир оо. Домініканів в Самборі займався душпастирською й проповідничою діяльністю. Єлисавета, вдова по Спитку з Мельштина, спровадила в 1406 р. оо. Домініканів до Самбора й дарувала їм ґрунт під будову костела і монастиря при Перемиській вулиці. Костел Домініканів стався місійним осередком для навернення нез'єдинених до католицької церкви. В 1785 р. зліквідовано монастир Домініканів, а його будівлі замінено на військові кошари та на магазини.



Третім монастирем в Самборі був монастир оо. Єзуїтів. Його фундатором був Мартин Хоменовський, брацлавський воевода, який купив будинок при Зеленій вулиці. В 1702 році заклали оо. Єзуїти школу граматики й поетики, а в 1704 році Курс моральної богословії, а в 1712 відкрили відділ реторики. Вони підчас свого побуту в Самборі розвинули велику місійну діяльність. Їхній вплив сягав аж до Турки над Стрипою, де галицький підчаший Антін Каліновський збудував костел і школу. Єпископ Шумлянський користав з праці оо. Єзуїтів. В 1750 р. старанням Владики відбулася в самбірській церкві велика місія, в якій взяли участь багато українців та поляків.

Оо. Єзуїти мусіли перенести свої проповіді на церковний цвинтар, бо в церкві не було місця для всіх людей.



Був в Самборі ще й четвертий монастир сестер Бригідок, зложений в 1621 році. Монастир числив 19 монахинь. До його забудовань належав костел та кілька житлових будинків. Він був оточений муром і мав оборонну вежу. Після скасування монастиря, приміщення замінено на осідок дирекції скарбу та на податковий уряд.

ІСТОРІЯ КОРОСНА (Докінчення)

Дня 1 вересня російська армія дійшла до Самбора, 10 вересня зайняла Коросно. Перші стежі прийшли від Старяви і перш за все відбирали жидам годинники. Дня 6 жовтня по москалях пропав слід, але 7 листопада появилися знову. І тепер на довше, бо втікали аж по великій битві під Лімановою, де німецькі війська проломили російський фронт. Коли Перемишль впав, москалі оснували там нове губернаторство і повідомили мешканців Коросна, що їх бере під опіку перемиський губернатор (прізвища не пам'ятаю). Це губернаторство довго не тривало. Вже 3 червня австрійські війська зайняли Коросно. Тодішній секретар громади Франтішек Лінгард оповідав, як москалі кілька днів перед втечею іменували його поштмайстром, але пошти вже не відкрили. Шкода, що я тоді, в 1915 р., не записав його оповідань. Хата п-і Гульдової була під спеціальною опікою: вона ж виказалася своїм англійським пашпортом. Це показалося відтак небезпечним, бо відступаючи, російська влада наказала всім англійським і французьким горожанам евакуюватися. І так син Гульдової опинився аж в Ростові н/Доном. Стрінув він там між австр. полоненими Михайла Бандрівського з Лісковатого! Це той сам Бандрівський, що пізніше в групі „Хирів” ген. Кравса попав у польський полон. Його завезли до Перемишля, звідки (з табору на Засянні) викрала його жидівочка Шанця Айсберг, що співдіяла з одною нашою панночкою. Ця остання ще живе — за куртиною.

Війна і повоєнні часи носили мене по світі, так що я мало що знаю з цих часів і лишая їх опис п. Гомонкові. Тільки про дві події згадаю, що про них п. Гомонко не пише. Около 1926 р. наказав староста в Ліську селянам в Берегах і Лодині відробляти „шарварок”. Це пережиток з панщизняних часів і мав, ніби-то, заступати плачення частини податків на утримання доріг. Оба села заворушилися, прийшло до сутичок з поліцією, польські брукові газети зачали під'юджувати. Справа стала голосною, в соймі були заяви і т. д. Ясне, що зацікавлення в Коросні було велике, і наші люди готовилися до якогось опору, коли б добромільський староста наказав шарварок. Та старости дістали довірочний наказ (старостою в Добромилі

був Старжинські) не рушати справи. Але прийшла друга історія. По думці ідей Грабського — колонізувати українські території — цей сам староста дав наказ громаді відступити частину ГРОМАДСЬКОГО поля для „пана пржодовніка поліції” в Коросні. Коли приїхав геометр з Добромилля заграбити громадське добро, люди його обступили, до помірів не дійшло, а наші послі заявили, що заскаржать пана „пржодовніка” о крадіж. Саме тоді комендант поліції, Венгжиновскі, мав неприємну аферу, бо взяв був хабарі від якогось жидка за замкнення очей на вкрадене в камеральнім лісі дерево (на целюльозу). Завдяки цьому скандалові справа насильства старості притихла.



Матірна церква в Коросні

Krościenku (po rus. Korosni al. Korosno)
w pow. dobromilskim, 15 kil. na pld. zach.
od sądu powiat. w Dobromilu, poczta, stacya
kol. i telegr. w miejscu (tak zwana „K. koło
Chyrowa”, między przyst. Starzawa a stacyą
Ustrzyki, o 53 kil. od Przemyśla). Na płu.
zachód leży niem. kolonia Oberadoif, na płu.
wsch. Zopreszanka, na wachód Smolnica, na
pld. wachód Nanowa i niem. kol. Steinfels,
na pld. zachód Berekh dolne (w pow. liekim).
Przez północną część obzaru płynie Strwiąż
od pld. zach. na płu. wach. krętym biegiem i
przyjmuje od praw. brzegu ze znaczniejszych
dopływów i potoków Stabnik (płynący z Stein-
felsa na płu. aasilony potokiem krośnickim
od praw. brzegu) i potok. Makymów (płynący

Відбитка з книжки „Словник географічний Крелєвства Польського” т. IV. Варшава 1883.

Коросно довгий час не мало власного поштового уряду. Листи треба було заносити до Устрик, там теж приходили листи призначені для короснянських кореспондентів. Підчас ПСВ москалі пошти не відкривали, хоч мали вже заангажованого поштмайстра (Лінгарда). В 1929 р. поляки перемінили поштовий уряд на поштову агенцію. Різниця була тільки в платні поштмайстра. Передтим поштмайстром міг бути тільки урядник, а тепер з далеко меншою платнею емерит або панночка по короткім курсі. За німецької окупації було ще гірше, це була агенція, що мусіла доставляти листи аж до Сянока, а щойно звідтам їх розсилали далше. Отже лист до сусідньої Старяви йшов через Сянік, де переходив цензуру.

Про долю жидів з „Горішнього Кінця” села (гл. уступ про географію села) пише п. Гомонко. Додати треба, що жидів з „Горішнього Кінця” зігнали німці разом і казали їм маршу-

вати бучім то до Добромиля до зладженого там гетта. Тимчасом їх всіх по дорозі вистріляли. Лишилися ще молоді працездатні жиди, около 30 душ. Їх примістили в хатах, що належали до тартака (під залізничним насипом) і казали працювати в тартаку. Довго це не тривало, бо одного ранку і цих згладили.

Вертаючися в історію жидів перед ДСВ, треба для повноти образу ще відмітити, що декотрі з них працювали на ріллі (Курцвайли). Була це рілля над рікою (сусідувала з полем Крупи), що її відібрали предки Курцвайлів за несплачені довги від старого Копистинського.

Додатки до першої частини

31 травня 1926 р. о год. 12.15 переїздив пасажирський поїзд через Коросно. Від багатьох днів погода була прекрасна, суха, і виїмково, як на пізну осінь, напрочуд тепла. Іскра з льокомотиви запалила дах на хаті Катинського (над Гливному потоком). Вогонь скоро перейшов на інші хати (дуже теплий вітер віяв з полудня), і згоріло багато домів. Убезпечення допомогло, і невдовзі пошкодовані вибудували нові дома, цим разом вже з обчисленням на винайм літникам.

Парохом Добромиля перед 1700 р. був „Іерей Симон з Коросна”. Це мабуть і нащадок пароха Коросна, про котрого була мова повище (гл. ст. 12). Він записував на літургічних книгах різні „новинки” з цих часів, нпр. (затримую його мову): „Року 1672 Турци Каменец Подульски взяли. Татарове по самую Вислу спустошили, людей в неволю побрали”.

Додатковий список короснянців, що живуть в Канаді:

Іван Куричак у Стрітсвіл, Канада (автор списку)

Юлія Сидоряк, донька Івана, заміж. Урбанська, Розалія Куричак, Василь Катинський з Брусна і його сестри
Юрчак з Брусна, Розендова Ганнуса і Анна Клепак
Василь Мащак „Мандриків”, з-під Волицької церкви (в Саскатуні)

Степан Мишак, с. коваля

Степан Голубець, Салько, діти Рүзі Комісарєвої, Степан, син
Дзямowego Федя, Василь Лецишак „Медиків”

В ЗСА: Сильвестер Куричак „листоношів”, син Дмитра,
Дмитро Голубець „Требуляків”

В Англії живе ще п-і Юлія Голубець, заміжна за пок. Ів. Ро-

щуком (зі села Соколики). Вона подає, що її брат Михайло помер в 1978 р. на 82 році життя. Вона згадує своїх сусідів: Гомонка, Кузьму, Коширича і Копальця.

Такі списки потверджують, хто був справжнім господарем Коросна.



Дмитро Бойко

БОЙКІВСЬКА ОСЕЛЯ ПОЗА БОЙКІВЩИНОЮ

Частина 1.

Ідучи з перемиського Засяння на північний захід, зустрічаємо села Острів і Кінківці, що ще лежать в низинній окрузі, відтак село Лентівню, звідки починається гористий терен. Ці три села мали коло 70 відсотків українського населення. За ними вїздимо до села Бовино, яке мало чисто українське населення, що називали себе русинами. Перший поляк прибів до того села щойно в 1923 році на посаду лісного. Думаю, що він був насланий через „ксенця” Сапігу, який був власником лісів і фільварків, щоб мав око на „русінув”.

Я народився в цьому селі. Воно на 79 родин мало 14 із прізвищем Бойко, які разом з дітьми Бойченятами мали біля соток осіб і всі вони були горді своєю назвою. Думаю, що це найбільше скупчення Бойків в одному селі. Воно лежить 12 кілометрів від Перемишля.

Звідки взялись Бойки в тих сторонах?

Тому, що в Бовино не було школи до 1920 року, переказами з роду в рід люди передавали собі свою історію, минулі події, традиції, звичаї, а навіть свою племінну мову. Завдяки тим переказам можна зібрати досить обширні вістки про історію тамошніх Бойків. Зимою люди сходилися до приватних домів і переповідали минуле своїх родів і племен. В тих переказах змішалася вже дещо правда з легендами і видумками, тому важко з них відтворити правдиву історію. Одні говорили,

що Бойки прийшли зі сходу, другі — з півдня, і що вони відлучилися від княжих „бояків-вояків” і під проводом князя Перемислава, кривного князя Володимира Великого, зайшли на захід, де поселилися між ріками Сяном і Вислоком, називаючи себе бояками — бойками. Місцевість над Сяном, де поселився князь Перемислав, назвали Бойки Перемишлем. Тому, що Перемислав не підчинявся київському князеві Володимирові, цей вирушив на захід і підкорив собі ті землі, і прилучив до Русі-України всю Лемківщину та Бойківщину. Князь Перемислав погодився боронити західні землі Русі. Пізніше князь Ярослав Мудрий, їдучи на весілля свого сина з дочкою польського короля Болеслава Хороброго, побудував над Сяном другу кріпость, яку назвав своїм іменем — Ярослав. Бойки, які зайшли аж над ріку Вислок на захід від Сяну, назвали гарну посілість „Красно” — „Кросно”, цебто — „гарно”.

В часі, коли Польща злучилася з Литвою і стала потугою, почалися їхні підходи на схід, та грабування майна українців, в тому і Бойків. Дуже багато боїв зводили бойки, яких однак нде не записувано. Бойки на горі в околиці Кросна вибудували кріпость між двома потоками, огорожену частоколами в двох рядах, між якими прогалину виповнили забори з колодами і каменюками. Внутрішній ряд огороження кріпости був збудований сильніше, а зовнішній держався злучений ликовими мотуззями — так, щоби в часі небезпеки і нападу можна було легко відрубати мотуззя, тоді зовнішня огорожа кріпости котилася з колодами і каменями в долину та вбивала ворогів. Здовж обох потоків з внутрішньої сторони викопали глибокі рови, в яких вкопали затесані коли гострою частиною догори. Це все закривали газуззями і травою — так, щоб вороги, перескакуючи потік, вскакували в цю яму на гострі коли, калічилися і вбивалися.

Бойки — Свистуни — Звістуни

Сім Бойків, вибраних з Кросна і по одному з довколишніх сіл називали себе „Свистунами”. Назву правдоподібно взяли від передавання вісток свистом. Кожний інший свист мав своє окреме значення. Зокрема у великих лісах такі знаки були потрібні, щоб себе остерігати чи контактуватися. Кріпость, яку збудували, назвали Свист. Свистуни одягалися в шкіряні

одяги, бо в довколишніх пралісах було багато дикої звірини. Їхнім зайняттям була риболовля, садівництво та полювання на звірину. У вільних хвилинах вміли теж забавлятися. Танцювали до мелодій граних на свиставках, сопілках і гребінцях зроблених з дерева.

Підходи і боротьба

Багато разів Бойки-Свистуни розбивали нападаючих польських шляхтичів, а то і самі на них нападали. Одного дня пізнім вечором, коли Бойки-Свистуни забавлялися, два шляхтичі — Гавел і Котковські зі своїм кінним військом розбили забаву та взяли деяких Бойків у полон — інші втекли. Між полоненими опинився 50-літній провідник Свистунів, кремезної постаті, якого 20-літній син уникнув полону. На другий день розвідка принесла вістку, що поляки засудили провідника Свистунів на смерть через повішення. Довідавшись, коли будуть виконувати присуд, Свистуни рішили викрасти засудженого. Прийшов день виконання присуду. В частині містечка Кросна, де жили поляки, перевозили провідника Свистунів прив'язаного на підвозю до стовпа. В часі їзди із товпи падали не лиш різні вигуки, але теж і каміння на засудженого. Його привезли на майдан, де був розлогий дуб з приготованим шнуром. В полон попала теж наречена сина провідника Свистунів, Оля. Довідавшись, що батько її нареченого буде повішений, вона плакала і часто умлівала.

Тимчасом Бойки попередньої ночі взули коней в шкіряні чобітки шерстю на зовні, щоб не чути було їх підходу, підійшли лісом дуже близько до майдану і там вичікували хвилини наступу. Товпа людей ждала на прихід шляхтичів Гавла і Котковського та на їхній наказ виконання присуду. Тим часом кілька Бойків, перебравшись за польських шляхтичів, підійшли до місця, де був кат і зв'язаний Свистун та його освободили, заки поляки зорієнтувалися що сталося. Відділ Бойків в числі 50 осіб напав на шляхтичів Гавла і Котковського, взяв їх в полон і від'їхав до своїх.

Другого дня син провідника Свистунів вийшов на розвідку близько польської оселі, щоб перевірити що роблять поляки, чи не збираються до походу. На поляні побачив дівчину, яка збирала квіти. Ховаючись наступив на гадину, яка вжала

його в ногу. Негайно став ссати отрую з рани та покликав дівчину, щоб дала йому ножички розрізати більшу рану. Викроївши її, висав ще більше затроєної крові та вичистив хусточкою, яку подала йому дівчина. На його запит що вона тут робить — відповіла, що мама просила її назбирати квітів і піти до Бойків вручити їм квіти та просити їх, щоб звільнили її батька Гавла, бо без нього п'ятеро дітей будуть голодувати. Молодий Свистун, штигулькаючи, взяв її із собою до свого дому. Там розказав про гадину і як Мирося Гавло допомогла йому, а його батьки дали їй їсти і перев'язали рану сина, похваливши дівчину за поміч.

Провідник із сином рішили звільнити шляхтичів з неволі, хоч деякі Бойки-Свистуни не згоджувалися з цим. Але провідник вияснив їм, що із сусідніми племенами треба жити в згоді. Звільнені шляхтичі приобіцяли ніколи більше не воювати з „русінами”.

Але по схопленні польських шляхтичів Бойками, поляки післали післанців до полковника Островського в Тарнові прохати військової допомоги. Островський зібрав коло 300 вояків, змусив Гавла і Котковського до походу, хоч вони не хотіли йти, зобов'язані обіцянкою не воювати з русинами, але під загрозою втрати життя пішли.

Бойки відчували, що таке станеться. Наповнили глибокі рови водою, загострили коли в ровах і засипали тяжкими колодами та каменями. На наказ провідника всі готовились до бою і до походу. Прийшов день, коли розвідчики донесли, що шляхта збрала коло 500 жовнірів і вирушила проти Бойків, щоб їх знищити і собі підкорити, а кріпость зруйнувати.

Приготовившись до оборони, Бойки вислали трьох Свистунів напроти поляків, щоб їх заманити в засідку. Польська кавалерія, побачивши розвідників, почала підганяти коней, щоб їх дігнати, та вони в останній хвилині в означеному місці перескочили рови та вскочили до брами, яку за ними негайно закрито. В тому часі хтось стрілив з рушниці і вбив провідника стежі Свистунів, якого тіло Бойки встигли ще втягнути до середини фортеці. Поляки, розігнавшись за розвідниками, влетіли на коли і у воду, — біля сотки їх загинуло в засідці. Ті, що перейшли рови, одержали наказ здобути кріпость за всяку ціну і її спалити.

Син поляглого провідника Свистунів перейняв провід і наказав перетяти ликові мотузи, які держали зовнішній горіючий частокіл. Повалившись додолу, частокіл звільнив маси каміння і колод, які з великою швидкістю котилися на поляків, вбивали їх та калічили. Від того згинulo знов понад сто жовнів.

Тимчасом Бойки, прив'язавши вбитого провідника до коня, вивели його у ворота і з допомогою шнурків рухали його руками і головою. Поляки, побачивши „живим” провідника, про якого думали що він загинув, а з ним готових до бою Бойків, почали відступати. А коли із сусідніх лісів вийшли лісовики, яких Бойки покликали на допомогу, поляки відступили від облоги, залишаючи мертвих і ранених. Бойки дозволили лікареві і санітарам заопікуватися раненими.

Після невдачного нападу шляхтич Островський вислав до Бойків своїх післанців із заявою, що він годиться жити з Бойками в згоді по сусідськи. Прогнані Островським Гавло і Котковський просили Бойків, щоб їм допомогли відобрати їхні skonфісковані Островським маєтки. Бойки однак на це не згодилися, бо не хотіли нарушувати сусідської згоди і перемир'я.

Новий провідник Свистунів постановив викрасти з неволі у Островського свою наречену і на це продумав план. Тому що двір був огорожений муром і стерегли його два пси, важко було підійти до дому. Друг провідника зловив зайця, змішав його м'ясо з трійливими грибами і ніччю перекинув його псам через огорожу до городу Островського. Коли по з'їдженню затроєного м'яса пси успокоїлися, провідник з другом ввійшли до городу, підійшли до дому і застукали у вікно Олі, подаючи знак відомий нареченій провідника. Оля відчинила вікно і з жалем заявила провідникові, важко ридаючи, що не може з ним піти, бо вона знасилувана двірським служником і вагітна від нього. Молодий Бойко-Свистун не знав, що робити зі собою, до голови вдаряла йому то гаряча то зимна кров, боровся в душі зі собою. Але скоро успокоївся, пригадав собі забави з нею і молода любов перемогла. Казав їй убратися і йти з ним. Вдома ще довго її заспокоював і сказав, що будуть мати екстра-бойка. Вкортці повінчалися і щасливо жили; мали ще четверо своїх дітей.

Багато було ще різних переказів про пригоди Бойків. Вони

Їздили раз в рік восени на ярмарки до Кракова, куди везли на продаж шкіряні вироби, плетені лозинні кошики, ножі з роговими оправами і т. п. За одержані гроші купували сіль, полотняні вироби та інше. Ще не раз були напади на їх оселю, але вони завжди боронились і напасників відганяли.

Частина 2.

Переселення Бойків-Свистунів на інші місця

Коло сотки молодих відважних Бойків-Свистунів, які шукали пригод, залишили оселю та пішли шукати щастя на новому поселенні. Пішли на схід — самітні і з родинами. По кількох днях мандрівки знайшли дуже гарну поляну оточену лісами і задумали там поселитися. Було це на границі між повітами Ряшів і Перемишль. Свою оселю назвали Свист — назва ця задержалась до нинішніх часів. Діялося це в половині 17-го століття.

Недалеко жив український дідич Мацько з великими посіlostями ланів та лісів. Почувши про прихід славних в тих околицях Бойків-Свистунів, виїхав із своїм почотом їм назустріч. Познайомившись, скоро домовились про взаємну допомогу на випадок потреби.

Около 5 км. з другого боку цього самого лісу було село Мацьковичі, яке мало назву свого дідича-власника і його предків. Дідич Мацько дав Свистунам кінець села, який назвали Мацьківська Воля. Назва ця існує до сьогодні. Коли Свистунам цієї землі було замало, дідич дозволив їм поселитися ще на сусідніх ланах. Його будівничий, Бовина, дорадив зрубати ліси довж річки Лентов'янки і там вибудувати нове село. Так і сталося. Це село назвали іменем будівничого Бовино. По смерті Мацька, який не залишив нащадків, землею цією заволодів князь Сапега, що поселився у Красічині над Сяном в перемиському повіті, 15 км. від Бовина. В тому селі Бойки живуть до сьогоднішнього дня. Назва Свистунів затратилася. Бовино положене між лісами в гористому терені, тому і земля не дуже урожайна. Зате околиця дуже гарна, з квітучою рістнею та садами. Багато польських офіцерів і жидів приїздили до Бовина на свіже повітря.

Тому що через село Бовино переходив фронт в часі першої світової війни, австрійська влада виселила всіх до Коро-

сна, звідки саме Бойки прийшли до Бовина — там відвідали вони свої історичні місця. Підчас боїв між австрійською і російською арміями село Бовино було зовсім спалене. По війні убитих австрійських вояків перенесли на цвинтар в Перемишлі, а впавших російських вояків селяни похоронили під ліском, огородили цвинтар і дали напис, що тут лежать російські во-яки. По війні село знова ожило. Усі виселенці повернулись, і наново побудувались.

Доми в Бовино були стандартні, але добрі. Посередині були сіни, які вели з фронтових дверей до задніх. По одній стороні були кухня і комора, а по другій велика кімната. Якщо була велика родина, то спальні були у всіх кімнатах. Стайні були побудовані окремо, деякі були злучені зі стодолюю. З-перед війни залишилися лиш чотири дома, в яких мешкання було злучене зі стайнею.

Школу в селі збудували в 1920 р. Вчила в ній учителька-українка з Перемишля Софія Лельо, дуже здібна і добра учителька, що навчанням охопила не лиш дітей, але і старших. Спочатку вона не розуміла нашої говірки й жаргону — мусіла спершу сама вчитися нашої мови. Для прикладу подаю декілька слів із старої бойківської говірки: хоть гев — ходи сюди; хотьти гев — ходіть сюди; хойці чевайки — ходи до дитини; траба белу — треба було; дітиска — діти; бриз рику — через ріку; „ф” замінювали на „х”, „в” на „г”: Гмнісьці я нич ни купив іно петрольку в місті — купив нафту; Каська гүтовіла хкраджениї картохлі — Катерина варила крадені бараболі; Вин гадав, жу їму закортилу гзети, хкрасти гүску — Він сказав, що йому захотілося взяти булку (взяти = вкрасти).

По роках науки в школі почали зникати жаргонові вислови. В роках 1925 і 1926 заложили в селі читальню „Просвіти” і кооперативу. При читальні потворилися різні гүртки: драматичний, музичний, як теж хор під диригентурою о. Теодора Бойка. В дальших роках створено товариство „Луг”, до якого належали хлопці і дівчата, що виконували різні ритмічні вправи на фестинах у себе, а теж і в довколишніх селах, та брали участь в різних здвигах, між іншими теж в Перемишлі. Хоча наше село було бідне, все таки видало двох священиків: о. Івана Бүгеру і о. Теодора Бойка, як також 4-ох гімназійних студентів.

Поляки дуже заздрісно дивилися на культурний розвиток нашого села, якому не могли дорівняти навіть за польської влади. Тому почалися різні шикани, напади та інші переслідування. Навіть магістрат в Перемишлі часто відмовляв дозволу на здвиги, вистави чи забави. Нераз напади відбувалися на наших людей під церквою в неділю, тому мужчини йшли до церкви озброєні. Недалеко церкви були заховані дрючки, палиці і каміння для самооборони. До озброєння належали теж стилети і олов'яні кулі на пружинах. Одной неділі бій тривав аж до вечора. Жінки виносили своїм чоловікам обід на поле бою. Часами забави були переривані бійкою. Ми були дуже злі, коли в наших часописах писали, щоби вигнати поляків за Сян. Ті, що писали — мабуть не знали, що від Коросна до Ярослава було від 50 до 90% українців.

Весілля в Бовино були подібні до тих, про які писалося в попередніх числах „Літопису Бойківщини”, з малими різницями. Перед весіллям три дружби ходили від хати до хати запрошувати на весілля. Увійшовши в хату казали „Слава Йсусу Христу, просимо Вашеці на весілля”. Господар дому приймав, або не приймав запрошення і давав дещо грошей на подарунок для молодят. Виходячи, дружби казали „Дякуємо Вашеці за дарунок”. Коли весільні гості приходили до дому, в якому молоді мали жити, двері його були закриті. Староста перший підходив до дверей і стукав. Зі середини господар питав „хто це?”. Староста відповідав: „Я привів вам молодця” (або „молодицю”). Зі середини господар питав старосту про молодця таке:

Чи молодец гмнії коло конів ходити? ...

чи гмнії вурати?

Чи буди шинувати і любити дочку?

Чи гмнії жети, кусити збіже в поли? — і т. п.

Про молодицю господар питав:

Чи молодиці гмнії гутувити? (варити)

Чи молодиці гмнії шети, худити за дітисками?

(доглядати дітей) і т. п.

По такій церемонії господар, відчиняючи двері, запрошував усіх: „Хотьти гев” (ходіть сюди). Наповнював чарки горілкою, яку пили за здоров'я молодят. В часі весілля люди співали різних весільних пісень. Ось дві із них:

1.

*Ой бабцю, бабцю, висіле,
Ой бабцю, бабцю, висіле,
Червоне пюрко за капелюшком,
Ой бабцю, бабцю, висіле!
Ой бабцю, бабцю, висіле,
Ой бабцю, бабцю, висіле,
Дитє в колисці пице, а друге вже свице,
Ой бабцю, бабцю, висіле!*

2.

*Пишов Гмитруню лучку кусити,
Бреніла, бреніла,
Бреніла коса кожного покоса
З ранейка, ранейка.
Принесла сестриці теплий обідочок,
Смачнейкий, смачнейкий,
Смачнейкий панчачок зу сливками,
Густейкий, густейкий.
Хтомивсі Гмитруню пізну у вечир,
Слабейкий, слабейкий,
Слабейкий заснав над річкum холоднум,
Милейко, милейко.
Надійшла його дівчина ноги помити,
Сердейка, сердейка,
Сердейка збудила Гмитруня зи сну,
Милейка, милейка.*

Різдвяні і Великодні звичаї і обряди також були подібні до описаних раніше в „Літописі Бойківщини”.

Бойки в Бовино приготувляли заздалегідь чимало харчів на зиму. Липовий цвіт сушили у мішках в теплих і сухих місцях. Цвіт мусів бути зірваний перед приходом бджіл по мід і мұх, щоби нектар лишався у висушених цвітах. Липовий чай був солодкавий і добрий проти перестуди.

Капусту шаткували і квасили зі сілля, додавали дещо оцту. До другої бочки капусти додавали яблұка, щоб була соловша. Сушили різні овочі, ягоди та гриби в печах, або на

„лісах” — в саді чи городі. „Ліса” була зроблена з дощок із плетеним лозинним дном. Спочатку на горбочку викопували прямокутну яму 3-4 метри довжини, около 1½ м. ширини та 1 м. глибини. З переду горбка викопували місце на піч, та перекопували діру т. зв. „горло”, щоб тепло й дим переходили до „ліси” і сушили овочі, гриби чи ягоди. В печі клали слабкий вогонь. Палили колодами або дерев’яним корінням.

Каву в загальному робили свіжу. Сушили і підсмажували на плиті пшеничне зерно, били його в ступі або розтирали на мύку, додавали цикорію, запарювали і пили з молоком.

Із суніць, черниць і малин робили соки. Харчі влітку були поживніші і обильніші, але зимою дуже скромні і менше поживні. Їжа складалася з хліба, молока, картоплі із квасним молоком або масляною, капуста, кава, чай, пенцак із сливками, буряковий (свіжий або квашений) борщ. Люди харчами взаємно собі допомагали. Обмінювалися різними родами харчів, або давали продукти на конто праці при жнивах.

До першої світової війни в селі не було школи, люди були мало освічені, неосвічені і неграмотні і не мали ніякого зв’язку з українським світом. Навіть в Перемишлі не знали, що в Бовино і сусідніх селах живуть українці. В історії теж ніде не записано, що в тих околицях живуть українці-русини. Аж по першій світовій війні українське життя в селі заживізувалося. До цього дуже причинилася школа, місцеві організації і контакт з містом — Перемишлем.

Сьогодні там все змінилося. Село називається „Бетвін”. Мої родичі живуть в селі Максимовичі, Самбірщина. Інші переселені на Золочівщину і Львівщину. Нікого з українців нема сьогодні в тому селі. Доля цілого Засяння стрінула і мої рідні околиці, що від віків були українськими, заселені майже виключно українцями.

Д-р І. Витанович

СЕРЕДНЬОВІЧНІ МОНАСТИРІ В БОЙКІВСЬКИХ КАРПАТАХ

Ця стаття є одним розділом з більшої праці:
„Карпатські провали”

Про середньовічні монастирі в наших Карпатах маємо кілька джерельних згадок. Про їх існування свідчать також сліди, що залишилися в топографічних назвах. Відтворити їх історію важко, бо джерельні згадки про них дуже скупі. Знаємо дещо про їх господарську діяльність, але про їх культурно-місійну працю майже нічого. Були вони мабуть переходовими станціями в дорозі на Атос. Згадується про це й у нашій літописі (під р. 1255 і 1262). Войшелк, син лит. князя Мендовга, зрікся свого діли в користь свого швагра Шварна Даниловича й прийшов до Галича, рішений посвятитися чернечому життю. З Галича вибрався він до монастиря в Полонині, де ігуменом був якийсь час Григорій. Там по трьох літах складає чернечі обіти й хоче йти далше на святу гору. Король Данило порозумівається з угорським королем, щоби забезпечити йому дорогу через Угорщину. Але не дійшов на Атос, бо по дорозі натрапив на заворушення в Болгарії й мусів вернутися. Не знаємо нічого ближче про монастир у Полонині. Трудно навіть сказати, чи був він по цей чи по той бік гір.

Монастирями опікувалися князі й гостювали в них часто. 1240 р. монастир Богоматері в Синевідську гостив Данила в переїзді з Угорщини до дому. Людність, що втікала тоді перед татарами, шукала теж прибіжища в тому монастирі. Був він мабуть славний в околиці, відпочивали в ньому правдоподібно частіше в дорозі князі та купці, що переходили гори. За гостину й відпочинок віддячувалися подорожні монастиреві щедрими дарами. При таких нагодах не занедбували мабуть ченці й своєї культурно-місійної праці. Такий монастир був правдоподібно у тих часах у нинішньому селі Манастирець (коло Ліска) при дорозі зі Сянока на Угри.

Своїми початками сягають також тих часів монастирі в

Лаврові і Святоспасівський на дністровій дорозі в напрямі ужоцького провалля. Недалеко від них старий монастир в Угерцях на південь від Самбора, коло Дрогобича є нині села Монастир Лішнянський і Монастир Дерезицький, на південь від Стрия — Монастирець. Печери в Уричу, Розгірчу й Бубнищу зберігають досі сліди монашого там життя. Гошівський монастир існує вже в XVI ст.¹

Монастир у Перегінську постав ще в княжих часах.²

На північ від Рожнітова є село Підмонастир, а на південний захід місцевість Спас, в околиці Надвірної — Монастирчани, недалеко руїни Скиту Манявського.

По угорській стороні зараз коло бескидського провалля є монастир Красний Брод, при дорозі до Сянок. Сягає він мабуть часів Коріятовича, який мав там вибудувати церкву і монастир та надати села Чабини, Суків і Красний брод.³

Тому монастиреві мав надати угорський король Людвик село Гуменне з околицею аж під самий Бескид.⁴

В 1360 р. заложив кн. Коріятович монастир св. Николая „промонахис Рутеніс“, надає йому села „Бобониче“ і „Лянка“ і десятину зі зборів села „Орозвиг“.⁵ Мав він також заложити монастир Василян на мукачівській горі, шпиталь і костел для католиків в Берегові.⁶ Найчастіше подибуємо топографічні назви, що нагадують давні монастирі в мармароських горах. І так маємо монастир на північ від Гушту над Агою при дорозі на Вишківське провалля, монастир коло Тячова, монастиря коло Борщі. Александер Востоков в описі рукописів Рум'янцівського музею⁷ подає хронограф кінця XVII в., де описаний монастир у Занові: „В землі угорській, в державі пана

¹ Zrodla Dziejowe XVIII₂, str. 271.

² Ibid.;

порівн. також згадку про нього в „Матрікулярум Регні Польоніє Суммарія“, записка ч. 1304.

³ Влад. Терлецкій. Описаніє монастиря краснобродського. Лнт. Сборн. 1870, стор. 23-25.

⁴ Ibid. 26.

⁵ Fejér IX₃, 196-8.

⁶ Szaraniewicz. Rzadv Wladyslawa Opoleczyka na Rusi. Bibl. Ossol. IV. (1864), str. 286-7.

⁷ СПб. 1872, ст. 766. Но. CCCCLVII — порів. Наук. Сборн., Львів 1865, ст. 53.

руського, якому ім'я Іван, в волості Мармарошу, коло міста Сиготу в горах полонських, над рікою Уель, поміж тими великими ріками і горами стоїть монастир, званий Занів, а в нім церква св. Вознесення і 300 братії. Добра в них паша, сіють просо на кашу... живуть в горах, а овець тримають 1000 " і т. д. Опис і економічний стан того монастиря свідчать, що початки його сягають давніших часів. Місцевості Занова на карті не можна знайти, лише в тій околиці є кілька назв топографічних „Монастир”.

Монастирі наші на південних схилах гір щораз більше були випирані католицькими орденами, поселюваними угорськими королями. Цистерси й Хрестоносці сиділи в околицях Бардійова, Темпларії німецькі від початків XIII в. вже є в Мармарошині. Недалеко Землина в Лелесові монастир Премонстрантів, зложений на самім початку XIII в., дуже скоро розгосподарився. Задержуються в нім часто угорські королі по дорозі на Галичину й надають монастиреві щораз нові посілості, так що простягаються вони далеко кругом не лише в землинському комітаті, але й у сусідніх. Славний був той монастир з управи вина, а руські купці приїздили в ті сторони ще перед заложенням монастиря, як про це свідчить фундаційний документ, яким король надає монастиреві село Залукку, „кум ліберо форо, квод темпоре регіс Емеріці емерат тоталітер кум габітаторібус ет terra, про октуагінта двобус марціс а квібусдам мерцаторібус де Русція веніентібус”.

Монастирі, подібно як замки, будувались при виходах проваль, при дорогах і стежках, що вели через гори, або недалеко від них. Часто були вони ціллю прощ з одного й другого боку гір, до них протоптувано стежки як до одиноких осередків тодішньої духової культури. Проводили вони більші господарства, продукували на збут і започатковували в горах грошову господарку. Для подорожніх вони мали заїзні доми-гостинниці й при тій нагоді мабуть виконували свою місійну працю.

М А Н Я В С Ь К И Й С К И Т

На поляні засіяній дрібним шутром і кусками цегли, змішаних ціпким цементом, перерізаний лісовою доріжкою, що до неї збігається кілька плаїв окружених із трьох сторін густим віковим лісом, під шум смerek і ялиць на верхів'ях Карпатських хребтів, розділених двома бистрими гірськими річками — Солотвинською і Надвірнянською Бистрицею — блистів колись давно на всю Галицьку Україну славний монастир Манявський Скит, що його увіковічнив у літературі наш поет А. Могильницький.

Слава монастиря зростала по всій Україні ще й тому, бо був він фортецею перед ворогами, що зазіхали на Галицькі українські землі.

Сьогодні мури цієї величавої колись будівлі розсипались й уже затираються сліди цього Божого місця. Тільки де-не-де на поляні вистають з-під мурави куски цегли із розсипаних мурів. А над стрімкою скалою, що звисає над бистрим потічком — Манявкою, сторчить на вершкуні скелі кільканадцять каменів, оброслих віковим мохом, свідків славного минулого Манявського Скиту.

Оподалік 5-10 метрів від цієї звисаючої скали в глибину поляни стоїть ще й по сьогодні башта колишньої дзвіниці з розмальованими образами св. Апостолів Петра і Павла, розмальованих рукою незрівняного мистця-ченця Йова Кондзелевича. Він своїми архитворами одухотворив цілий монастир Манявського Скиту. До його мистецьких творів треба зарахувати також славний на цілу Україну іконостас, що останньо прикрашував церкву в повітовому містечку Богородчанах, а який опісля був перевезений до Українського Національного Музею у Львові, що його уфундував митрополит граф Андрей Шептицький. Колись цей іконостас займав почесне місце в музеї, сьогодні гниє в його пивницях.

Перша сумна вістка, що потрясла жителями Манявського

Скиту, це привезення в 1664 р. до цього монастиря тлінних останків славного гетьмана Івана Виговського, що 8 липня 1659 р. розгромив москалів під Конотопом, автора Гадяцької угоди 1658 р. з поляками, а якого ті ж поляки розстріляли в 1664 р. в Корсуні. Опечалена дружина гетьмана привезла скривавлене його тіло до Манявського Скиту, щоб тут зложити його в підземеллях монастиря на вічний спочинок.

Крім гетьмана І. Виговського у підземеллях Скиту тліють також останки почоту цього ж гетьмана та козаків, що зі зброєю в руках захищали волю й свободу господарів Галицької Землі.

Тут, по дорозі на Афон у Греції, з Почаївського монастиря зупинився теж відомий український чернець Іван Вишенський. Він багато знання й труду приклав, щоб піднести славу Манявського Скиту. Жорстокі війни поляків з продажними отаманами Пушкарем і Сірком та їх грабунком монастиря — підрвали давню славу Манявського Скиту.

За австрійської влади цісарським законом розв'язано багато монастирів, між іншими така ж доля стрінула і Манявський Скит 1785 року.

**

Після нашої катастрофи 1920 р. в Україні, щоб не потрапити до большевицького чи польського полону, ми з побратимами по зброї — учителем Петром Супітницьким і богословом Левом Попілем — вибрались із Східної України вздовж Карпат, виминаючи польські застави та дійшли до села Маняви. Тут задумали ми обов'язково відвідати місця цього славного монастиря — Манявського Скиту.

Оглянувши монастир, зайшли ми до місцевого пароха в Маняві, щоб довідатись від нього дещо більше про цю святую українську пам'ятку.

В розмові з о. парохом ми довідалися, що він деякі пані про Манявський Скит записав, але може їх нам подати пізніше, коли настануть спокійніші часи, як ми ще раз навідаємось у ці околиці.

Про залізний хрест, що походить з однієї з бань монастиря, а тепер закопаний у землю — о. парох подав нам такі подробиці: Закопаний залізний хрест у землі вказує на місце, де колись був головний престіл монастирського храму. Цер-

ковні ризи, ткани із звичайного лянного полотна, походили з Молдавії. А святі книги Манявського Скиту дотлівають у підземеллях цього монастирського храму, разом із його священико-служителями та козацькими кістками. Отець парох казав нам, що деякі речі зберігаються в Українському Національному Музеї у Львові, а деякі є ще на руках приватних людей.

За австрійської окупації Галичини рік-річно при великому здвизі народу на празник св. Івана Хрестителя тут, під залізним хрестом, служились молебні за спокій душ, що спочили в підземеллях Манявського Скиту, одної з найбільших історичних пам'яток Галицької Землі.



Осип Шкільник

Т Р У С К А В Е Ц Ь

Бойківщина, яка займає около 2% території України, в загальному всеукраїнському комплексі виділяється яскраво мінерально-господарськими ресурсами. Невід'ємною частиною Бойківщини є також туристика, відпочинкові бази і курортництво.

На Україні діють 96 курортів, а серед них бойківський Трускавець, який не тільки має всеукраїнський характер, але також є популярним в багатьох країнах Європи. Місто-курорт Трускавець нараховує сьогодні кругло 18 тисяч жителів. Його околиці є гористі — вище 400 м. Він потапає в лісопарку і квітах. Історія губиться в віках. За княжих часів у Трускавці виварювали сіль, значно пізніше добували нафту, срібло, земний віск, цинк і свинець. Але зараз найціннішим багатством Трускавця є мінеральні води, особливо „Нафтуся”. Лікувальними засобами є 13 джерел: сім до пиття, а шість до ванни. В курорті діють понад десять санаторіїв, дві поліклініки і їх відділення. Там лікують хвороби: органів травлення, жовчевих шляхів, обміну речовин, сечовихідних шляхів і нирок.

Перші ванни і пансіони збудовано в 1827 році. Це дало привабу різним спекулянтам до шахрайства ділками. Наслідком цього центр міста опинився в „кишені” поляка Яроша до 1939 року. Мимо шикан місцевого населення — українців, вони

зуміли даліше надавати містові український характер. Населення було цивілізоване, культурне і з високою національною свідомістю. В 1939 році курорт обслуговував около 15 тисяч людей і діяв тільки в сезоні. Зараз діє цілий рік і обслуговує більше 50 тис. пацієнтів. Крім них туристи навалою залягають Трускавець, більше 300 тис. річно.

Тепер курорт має чимало нових будівель, але серед них даліше „оазою” є „Кришталевий палац”. Туристи і пацієнти дуже радо роблять екскурсії в поблизькі околиці курорту, як до Борислава, на урочища Помірок, де колись була копальня земного воску, урочища На Липках, де колись добували срібло, цинк і свинець, на Яцкову Гору, з якої прекрасно видно панораму Трускавця і найближчі вершини Карпат, Бобовище — 818 м., Бучину — 770 м. і Цюхів Діл — 942 м. Також „вандрують” до скал Урича в село Майдан, яке справді є великою атракцією, бо коло нього є найбільше мисливське господарство України — олені, дикі кабани, сарни, дикі коти, зайці, ведмеді, видри, білки і інші. З пернатих — глухарі, рябчики, голуби та інші.

Про це місто і його жителів можна багато написати, а це лиш короткий нарис, щоби розказати нашим читачам хоч де-що про великий і славний бойківський курорт Трускавець.

ВІД РЕДАКЦІЇ:

В книжці о. Олекси Пристая „З Трускавця у Світ Хмародерів”, яка вийшла перед другою світовою війною у Львові, є чимало цінних вісток про Трускавець. В середньовічних часах Трускавець одержав волоське право і був заселений виключно українцями аж до 1884 р., коли то замешкали в селі дві польські родини. В даліших роках, крім поляків, в Трускавці поселявались теж жиди. В 1913 р. населення Трускавця становило 2070 осіб, в тому 1682 українців. З оснуванням купального заведення Трускавець дуже змінився, головню його центр, де на місце нашої народної ноші, почала переважати чужа — міська. Перші згадки про церкву в Трускавці походять з 1660 р., коли там були дві парафії, чимало каплиць і придорожніх хрестів. Перед першою світовою війною була вже лиш одна парафія. Цілий Трускавець в овочевих садах. Перший овочевий сад із щепленими деревами заложив в 1840 р. парох Трус-

кавця о. Облочинський. Він навчив наших селян щепити овочеві деревця, і з того часу всі господарі позакладали біля своїх хат овочеві сади. Від 1900 року деякий час учителькою в Трускавці була Юлія Шнайдер-Німентовська, широко відома як поетка і письменниця Уляна Кравченко. В 1896 р. зложено в Трускавці читальню „Просвіта”, а в 1922 р. побудовано Народній Дім з великою театральною залю. Назва Трускавець не походить від трускавок, бо таких ніколи в Трускавці не було, але правдоподібно від горішків, яких там було багато, а які при їдженні дуже „хрустали”. Спершу мала бути назва Хрускавець, а відтак Трускавець. В інших дослідях згадується якогось Трушка-Труська, від якого мало б походити село Трусковичі, відтак Трускавець. Автор у своїх споминах з жалем згадує, як легкодушно і за безцін визбувалися наші люди найкращих парцель і ґрунтів в центрі Трускавця. На них поляки і жиди будували купелеві заведення та літніськові доми. В 1864 р. купелеве заведення купили жиди, а від них поляк Раймунд Ярош. Найбільш популярні джерела лікувальних вод є „Нафтуся” і „Маруся”.

М. У.



Михайло Перлаг

НАРОДНІ ВИШИВКИ ЗАКАРПАТТЯ

За характером народних вишивок на жіночих сорочках бойківське село Буковець (нині Воловецького району, Закарпатської області) належало до осередку верхньої течії р. Ляториці з її притоками. Учителюючи в селі, мені пощастило бути очевидцем розвитку й змін у народному вишиванні цієї місцевості. Спостереження й колекція тогочасних вишиваних візерунків матимуть певний інтерес для шанувальників народного мистецтва та дослідників-мистецтвознавців. Колекція містить дванадцять візерунків, вишитих синьо-червоними нитками, і двадцять два візерунки різнобарвної гами, що їх вишивали на шматках полотна у 1925-1930 рр. мої учениці.

З давніх-давен газдиня на Закарпатті сама кроїла й шила

сорочки та іншу білизну для себе й домашньої „челяді”. Жіночі сорочки „про цирьков” (до церкви) шили з білого домо-тканого полотна, а для щоденного вжитку „засвідні”, — з небілого. Крайня і пошиття жіночих сорочок „оплічат” обходилося без креслень і новітніх мір довжини. Виткану полосу полотна загинали навпіл по довжині, один кінець прикладали до шиї і простирали до зап'ястя — так відмірювали на рукави сорочки. Відрізавши потрібну смужку на „зарукавники” (манжети), вишивали рукави й зарукавники. Для самої сорочки відрізували по довжині полотна три „поли”: дві — для передньої частини, а одну — для задньої. Зшивши дві передні поли, вирізували на рукавах „на латицю” (чотирикутник) і пришивали руками до передньої поли, після чого вшивали задню полу, — і сорочка готова.

Навколо шиї сорочку збирали у дрібнесенькі „рями”, на них пришивали із „прямого полотна” „обшивку” і робили розріз для голови. Місце пришивання „обшивки” прикривали „ланцками”. На передніх полах „рами” продовжували на 15 см. донизу, де потім робили візерунки. У „рами” збирали і нижню частину рукавів (на дві нитки), потім пришивали вишиті „зарукавники”, і прикривали „ланцками”. Сорочка „опліччя” готова.

... Вишивальниці О. В. Ряшко (1875 року народження), М. М. Дупин і Г. М. Цап (1883 р.) розповідали, що вони в 12-13-річному віці вишивали домашніми пряденими нитками на домо-тканому полотні здебільшого „кривульки” на зарукавниках, на грудях жіночих сорочок, на нижній частині „фартухів” (спідниця з домашнього полотна) та чоловічих „гатіях” (широкі штани з домашнього полотна). На краях „фартухів”, нижче „кривульок”, висмикували на ширину двох пальців поперечні нитки, а поздовжні зв'язували в „дірки” та „сповчики”.

Пізніше білі прядені нитки почали фарбувати в чорний колір: розміщували у воді сажу, клали нитки, прокип'ячували, а потім сушили. Чорними нитками вишивали „кривульки” не тільки на фартухах, гатіях і сорочках, але й на „жацабайках” (безрукавий жіночий светр із домашнього полотна) — вертикальними смугами на передніх полах.

Кривульки, з яких утворювалися всілякі прості візерунки, урізноманітнювалися. У вжитку було дев'ять видів криву-

льок, що мали такі назви: кривульки прості, стебличані, криті, на стовпчики, на двозернята, на трйзернята, на зубчики, спені, заснуркові.

Коли у продажі з'явилися сині й червоні „памутові” (бавовняні) нитки (жінки називали їх гарастом), на жіночих сорочках почали переважати візерунки синьо-червоної кольорової гами. У моїй колекції зберігаються чотири синьо-червоні візерунки (1910-1918 рр.), вишиті хрестиками, із зношених жіночих сорочок.

У 20-х рр. жінки верховинського осередку носили переважно сорочки-оплічата. Кожна жінка змінювала наявний візерунок, вносила власні деталі. На сорочках дівчаток вишивали тільки основні елементи візерунків, а відданиці й молодіці дошивали ще „заснурки”, додаткові вузькі візерунки і „пера”. На грудях, як і раніше, вишивали прямо по „рямах” сорочки горизонтально 6-8 рядів „кривульок”. На плечах „рукавів був широкий репрезентативний візерунок із „заснурками” і „перами”, а на нижню частину рукавів до рямів пришивали зарукавники з вишитими вузькими візерунками.

Таке розміщення візерунків на жіночих сорочках було прийняте у всіх селах осередку (Воловецький район) і відрізнялося, як і крій жіночих сорочок, від інших осередків Закарпаття. Усі візерунки в осередку вишивали тільки хрестиками, іншого способу вишивання жінки не знали. Поступово синьо-червона гама візерунків витісняється різнобарвною.

У візерунках переважають геометричні форми прямих і кривих ліній, трапляються також стилізовані малюнки рослин, тварин і людських постатей. Кожний вишитий хрестиками візерунок, залежно від композиції центральної частини, має свою окрему назву: „на стовпчики”, „на стебличану кривульку”, „на листки”, „на жики”, „на шіфки” (кораблики), „на ляльки” і т. д. У моїй домашній колекції є візерунок „ляльки із смерічкою”, але постаті людей („ляльки”) у с. Буківці вишивали здебільшого на рушниках. 1925 року візерунок „полоси жіночих постатей” знайдено в бойківському с. Солочині Свалявського району Закарпатської області (Фото цього візерунка наведено в книжці С. Маковського, „Народное искусство Подкарпатской Руси”, Прага, 1925, стор. 136).

В 30-х рр. у с. Буковець і довколишні села прийшли нові

візерунки і способи вишивання. Кожна дівчина, старша 16 років, вишивала 6-8 жіночих сорочок для себе і по кілька жіночих та чоловічих сорочок для родичів молодого. Та й досі чи не кожна літня жінка зберігає по 4-5 жіночих і 1-2 чоловічих вишитих сорочки. 93 річна О. В. Ряшко й нині носить сорочки, вишиті двадцять-тридцять років тому. Як родинну реліквію зберігає О. А. Пагиря із села Перехресного, нині мешканка міста Мукачева, свої сорочки і сорочки свого чоловіка. Нові способи вишивання („на сновання”, „на низину” і „на вбивання”) були новими тільки для Буковця та сусідніх сіл на Закарпатті й на Україні взагалі.

Форма візерунка, вишитого способом „на сновання”, геометрична: замість хрестиків на довжину візерунка зашивають одну чи дві нитки.

„На низину” здавна вишивали на Закарпатті на околиці Рахова. У Буковець цей спосіб заніс 1940 року із сіл Іршавського району юнак Микола Стецо. Вишивають способом „на низину” так: на зворотньому боці полотна чорними нитками роблять чорно-біле тло візерунка, а білі проміжки лицьованого боку зашивають різнобарвними нитками. Якщо на плечах рукавів вишивання робиться на ширину візерунка (нитки протягаються згори донизу і навпаки), то на грудях, де полотно зібрано на „рями”, візерунок вишити знову догори неможливо, тому його вишивають уздовж нагрудної частини сорочки через усі „рями”, тобто по горизонталі.

„На вбивання” в Буковці почали вишивати тоді ж, хоча на околиці Мукачева так вишивали (переважно рушники) вже на початку століття, а може й раніше.

Техніка цього вишивання дуже проста, бо не треба лічити нитки на полотні, а тільки вишивати простим швом контурні лінії візерунків або заповняти проміжки між контурними лініями різнобарвними нитками.

Передвоєнні роки були найінтенсивнішими у розвитку вишивання в осередку села Буковця. Цьому сприяло зокрема те, що при багатьох початкових школах працювали вчительки пошиття і вишивання. А на сорочках, особливо жіночих, якраз замість колишніх вузьких візерунків простої композиції і кольорової гами, тоді переважали широкі візерунки яскраво-пишної кольорової гами із „заснурками”, „перами” і додатко-

вими вузькими візерунками не тільки на плечах рукавів, але й на зарукавниках, до яких пришивали ще й „фодри”, та на грудях, де раніше вишивали лише кілька рядів кривульок.

Траплялося, що одну й ту саму сорочку жінки вишивали різними способами: на грудях — візерунок „на низину”, на плечах рукавів — візерунок „на сновання”, а зарукавники вишивали хрестиком. Проте розміщення візерунків, як і крій жіночих сорочок, не змінювалися. При чому чоловічі сорочки були аж троякого кроєння і з різним розміщенням візерунків.

Нині народне вишивання досягло нових успіхів. Цьому сприяють майстерні у м. Воловці та інших містах Закарпаття. Однак перевага віддається не сорочкам, а рушникам, наволочкам для декоративних подушок, скатертинам та ін. А саме вишивання вже перестало бути обов’язковим, ставши більше розвагою і захопленням. Правда, в селі немає окремих визнаних майстрів народної творчості, але є візерунки чи окремі їх частини, вишиті народними умільцями Є. Вешелені, К. Антоник і майстра народної творчості М. Шерегій, роботи яких експонуються на виставках не тільки в Закарпатській області, але й у Києві.



А. А. Бодник

СУКНАРСТВО БОЙКІВЩИНИ

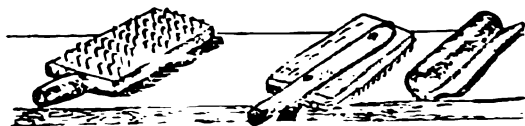
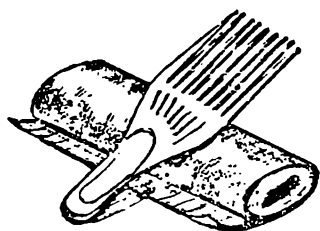
В наслідок політичних умов і географічного положення на західньому Прикарпатті і Закарпатті — Бойківщині — довше, ніж в інших околицях України збереглися різноманітні види домашнього промислу. Народний промисел був основою самозабезпечення місцевого населення.

В цьому дослідженні розглянемо деякі аспекти розвитку народної техніки та термінології домашнього сукнарства і частково вівчарства, яке давало сировину для виготовлення сукна — вовну.

В західній частині Українських Карпат були всі умови для розвитку сукнарства („суконництва”). На трав’янистих полянах і високих полонинах місцеві жителі здавна випасали отари овець. З історичних даних, етнографічних та діалектологічних

матеріялів, а також топоніміки західньої частини Прикарпаття і Закарпаття дізнаємося, що народне сукнарство виникло та розвивалося тут від давніх часів¹. Уже в добу середньовіччя сукнарство Бойківщини відзначалося досить високим технічним та організаційним рівнем. У суспільному житті воно займало значне місце і разом з іншими видами домашнього промислу відіграло визначну роль у житті таких прикарпатських міст як Самбір, Дрогобич, Стрий та інші.

Домашній промисел Прикарпаття невдовзі переріс у спеціальний вид ремесла і сприяв організації ремісничих цехів. На прикарпатській Бойківщині ткацький і суконницький цехи лягли в основу виникнення промислових підприємств мануфактурного типу — текстильних фабрик — з найманою робочою силою². Після захоплення Галицької землі Польщею (1349 р.) ткачі й сукновали виконували замовлення для королівської армії, а також вивозили продукцію у Гданськ, звідки вона



Чіхрочка для розпущення вовни.
Село Сторонна Дрогобицького району
Львівської області.

Гребінь для чесання вовни.
Село Поляниця Долинського району
Івано-Франківської області.

йшла на експорт³. У таких містах, як Самбір, Дрогобич та Сколе наприкінці XVII — на поч. XVIII ст. широкого розвитку набуває виробництво вовняних тканин (гунин, сірячин та ін.). З них шили чоловічий і жіночий одяг: гуні, гуньки, сіряки, сірячки, сірякові холошні (штани), свити, чимерки та ін.

Коротко зупинимося на окремих аспектах виробничого

¹ Див.: Джерела до історії України-Русі. Ілюстрації земель Галицької й Перемиської. — (1565-6). Львів, 1897, т. 11, стор. 259-260, 263, 298.

² Див.: Исаевич Я. Д. К вопросу об экономических взаимоотношениях между городом и деревней и их влияние на развитие городов Прикарпаття в XVI-XVII вв. — „Ежегодник по аграрной истории Восточной Европы” за 1960 р. К., 1962, стор. 192-195.

³ Див.: Інкін В. Ф. Про вплив промислів на розшарування селян Галичини в середині XVIII ст. — „Питання історії СРСР”, Львів, 1958, ст. 73-74.

процесу сукнарства. При стриженні овець бойки використують ножиці. Процес стриження вовни називається „брати руно“, „стричи вовну“. Її замочують у теплій воді, перуть і сушать. Висушену вовну скубуть руками, „чіхрають“ металевими щітками, або дерев'яними гребенями. Очищену вовну, навивши на кужіль, прядуть веретеном або прядкою.

Процес прядіння вовни подібний до виготовлення ниток з льону або конопель. Щоправда, вовна прядеться лише „насухо“, без зволоження пряжі. Вовняну нитку називають волічкою. Її мотають на мотовильця або звивають у клубки.

Виробничий процес сукнарства близький до ткацького. Виготовляють вовняні тканини та інші вироби на горизонтальних ткацьких верстатах — кроснах. Така тканина („сукно“) є по суті напівфабрикатом — сирівцем і вимагає додаткової обробки — биття, ступання, валювання. Кінцева обробка відбувається у спеціальних приміщеннях, які називають ступами.

Будували ступи недалеко від потічка або річки, від яких спеціальним коритом — лотоками — відводили воду і направляли її на „кірці“ водяного колеса. Падаючи, вода приводила в рух колесо, насаджене на вал, який мав своєрідну систему передач (у вал вдовбувалися два бруски — „пальці“, розміщені навхрест, що при обертах піднімали поперемінно рамена, де кріпились колоди або наголовачі, що спадали в дерев'яне корито). Таким чином, спадаючі наголовачі били сукно, яке лежало в кориті, одночасно обертаючи його спеціальними карбами — зубами. До корита стікала з котла гаряча вода з кістковим наваром, який сприяв пом'якшенню і згущенню сукна. До корита вкладали 10-20 сажнів сирого сукна. Цей процес додаткової обробки тривав майже добу.

Крім ступи є й інший пристрій — „валило“. У ньому, як і в ступах, використовується вода, яку вже не підігрівають. Будова валила досить проста. Це своєрідна бочка (кадовб, кіш), діаметром близько метра і глибиною до півтора метра з вирізаними клепками, покриттям та лотками. Вода, що спадає до кадовба, б'є і крутить тканину, від чого вона робиться м'якою й кошлатою. Цей процес додаткової обробки ліжників („пелехачів“) та інших вовняних тканин триває також близько доби.

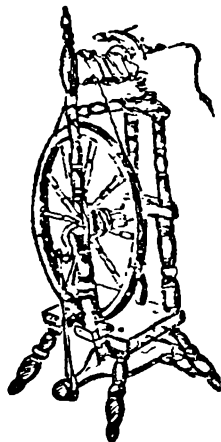
Вовняні тканини та інші вироби на Бойківщині мають такі назви: сукно, гуніна, сірячина, одежа, дерга, джерга, пуста́н-

ка, ліжник, наліжник, покровець, коц, доріжка, плахта, верета та інші. Вони бувають двох видів — чисто вовняні, в яких основа й піткання лише з вовняної пряжі — волічки, і вовняно-конопельні, де основа буває з конопляних ниток, а поробок з вовняних, дещо грубіших. Заміна вовняних ниток основи конопляними, лляними або зі штучного волокна надає тканині більшої міцності.



1. Волічка в клубках. 2. Волічка на мотовильцях.
3. Піткання на сுவайках. Село Дубринич
Перечинського району Закарпатської області.

Прядка. С. Довге Іршавського району
Закарпатської області.



Одяг та інші вироби також мають своєрідні назви: гуня, гунька, сіряк, свита, чимерка, лейбик, вуяш, жекет, холошні, куртка, курточка, комізелька, саква, тайстра, бесаги, сведер, панчохи, крайка та ін. Сам процес виготовлення одягу в бойків називається „штити огортку” („огартку”), „чинити одержу”, а звідси огортатися, вгортатися, угортатися, чи розгортатися, тобто роздягатися.

Людину, яка працювала на ступі та била сукно, називали стулаком, ступчаком, сукнарем, а того, хто займався валюванням — валієм.

Особливу увагу слід звернути на назви гуня і гунька, гуння тощо, які в багатьох народів мають різні значення⁴.

⁴ Див.: Срезневский И. И. Материалы для словаря древнерусского языка, т. I, СПб., 1893, стор. 609;

Moszyński K. Badania nad pochodzeniem i pierwotną kulturą Słowian. Kraków, 1925 str. 122;

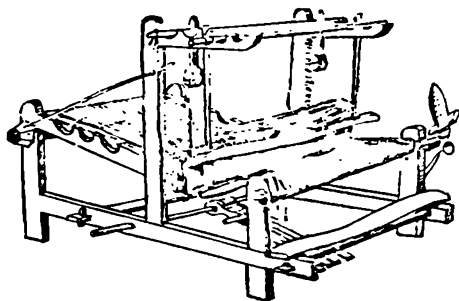
Bruceckner A. Słownik etymologiczny języka polskiego. Warszawa, 1957, str. 163-164. 281-282;

Козырев И. С. Очерки по сравнительно-исторической лексикологии русского и белорусского языков. Орел, 1970, стор. 56. Матеріали для словника народно-диалектної мови. Мінск, 1960, стор. 20.

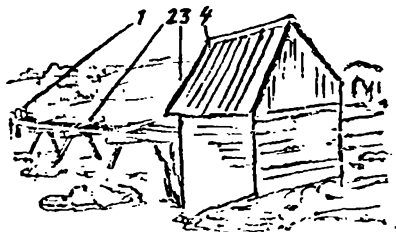
Українське слово гуня походить від давньоруського гуна (грецьке — „гуна”, латинське — „гунна”). Але змінилося його первісне значення. Якщо в грецькій та латинській мовах це була назва кожуха, то на Бойківщині — назва певного виду вовняного верхнього одягу. Близьке за своїм значенням і звучанням до гуні давньоруське слово — куна (шкіра чи хутро куни, які в Київській Русі поряд з полотном були еквівалентом матеріальних цінностей, праці та послуг).

Слід відзначити, що традиційний верхній одяг бойків, як і інших етнографічних груп Українських Карпат — гуцулів і лемків, а також польських гуралів, виготовлявся із шкіри овець або хутра диких звірів. Мабуть, давньоруський термін гуна цілком відповідав грецькому „гуна” (латинському „гунна”) тільки за певної історичної доби, коли східні слов'яни ще не мали розвинутого сукнарства і верхній одяг, особливо зимовий, доводилося виробляти зі шкір диких та свійських тварин.

З розвитком сукнарства в давній Русі вовняна тканина витісняє хутряний одяг. Однак за верхнім вовняним одягом закріплюється стара назва — гуня. Для позначення хутряної гуні з'являється слово кожух (футро, шуба).



Кросна для виготовлення ліжників.
С. Ганичі Тячівського району
Закарпатської області.



Ступа для биття сукна.

1. Лотоки. 2. Жолоб.

3. Воляне колесо.

4. Приміщення для сукна.

С. Пилипець Хустського району
Закарпатської області.

Окремо треба сказати про народне виробництво ліжників і килимів, яке переросло в дуже популярний народний промисел.

Сукнарство, як і інші галузі народного промислу, залишило сліди в топоніміці, зокрема, в ономастиці. Дуже часто

подібуються прізвища, пов'язані з термінологією виробництва сукна та інших вовняних виробів: Сукнар, Ступар, Ступчак, Ступка, Ступницький, Валило, Валій, Гунько, Гунька, Гуняк, Сірак, Кущнір, Кожухар та інші.

Вівчарство і сукнарство оспівані в народній творчості. Особливо часто бачимо у фолклорних зразках назви різних видів одягу, виготовлених з вовни та сукна.

На основі етнографічно-лінгвістичного дослідження народного сукнарства західної частини Українських Карпат можна твердити, що одним з основних занять мешканців Бойківщини здавна було вівчарство. Воно, крім молока і м'яса, давало вовну й хутро, які служили сировиною для розвитку сукнарства та виробництва кожухів — кущнірства.

В добу Київської Русі й Галицько-Волинського князівства згадані види народного промислу досягли на Бойківщині досить високого технічного рівня і художньої майстерності. Була вироблена багата народна термінологія.

У зв'язку з активним розвитком текстильної промисловості сукнарство, як вид домашнього промислу на Бойківщині, зникає. Практично, на Прикарпатті нині його вже немає. Щоправда, в Закарпатті воно перетворилося в художній промисел. Подібне явище зустрічаємо і на Гуцульщині.



Борис Рибак

„МУЗЕЙ ПІД ВІДКРИТИМ НЕБОМ”

Львівський музей народної архітектури та побуту, приміщений в Шевченковому гаю, нараховує численні експонати із західних областей України. Між іншими чимало цікавих і оригінальних архітектонічних споруд з теренів Бойківщини.

До найцікавіших експонатів з Бойківщини належить сандиба селянина-середняка з Лібохори з 1812 року, перевезена з Турчанського району Львівської області. Плянкування хати загальноукраїнське — тридільне з характерним для західної частини Карпат розміщенням житла між сіньми і коморою. Зруб її з напівкругляків. Дах високий і стрімкий. У будинку багато архаїзмів: гряди (бальки під стелею, вздовж стін, де

кладуть дрова, цибулю), курна піч, глиняна долівка, нерухомі лави. Трохи далі від хати — стайня 1903 року. У її складі приміщення для обмолоту зернових снопів — „боїще”, хлів, комора, а під нею погріб для овочів. На садибі ще оборіг, криниця.

У цьому ж секторі привертає увагу відвідувачів музею хата 1910 року зі Скільського району Львівщини (с. Тухолька). Стіни складені з брусів, які по кутах будівлі з'єднані складними замками — „канюками” і „риб'ячим хвостом”.

Вздовж будинку, з обох фасадів йдуть напівзакриті галерії. Дах над ними підтримується кронштейнами з фігурною порізкою і гарно викінченими стовпами. Входи на галерії вирішені у вигляді порталів з широкими одвірками з площинно різьбленим орнаментом традиційних мотивів. Зачинаються входи низенькими дверцятами, що відсовуються убік. Важливо, що в художньому оздобленні хати помітна єдність: орнаментальні мотиви ритмічно повторюються.

Бідняцька хата зі Старосамбірського району (с. Мшанець) приваблює гарним оздобленням фасади, яке полягає у на диво простому прийомі: білою глиною обмазано проміжки між вінцями брусів. Це характерно для західної частини Карпат. Будівля складається з сіней, що використовуються як стодола і стайня та з хати.

До шедеврів народної архітектури належить церква 1763 року з Турчанського району Львівської області (с. Кривки). Академік І. Грабар виділив її в числі найвизначніших творів народного мистецтва Карпат у своїй відомій праці „Історія русського искусства” (1902). Споруда чарує простотою конструкцій, відсутністю зайвих прикрас, строгістю та оригінальністю форми, що породжена багатовіковим досвідом народних зодчих. В плані вона тридільна. Зруби перекриваються східчастими банями, що обрисами нагадують карпатські смерічки. Цікавий інтер'єр церкви, з багатим іконостасом XVII-XVIII століть, зібраним з музейних колекцій.

Серед господарсько-виробничих споруд сектора Бойківщина заслуговують уваги водяний млин зі Скільського району (с. Либохора), кузня (с. Тур'є), олійня (с. Головецьке), „тартак” — лісопильня (с. Великосілля) Старосамбірського району Львівщини.

Особливо цікавий механізм сукновальні — „ступні” з Між-

гірського району Закарпаття (с. Пилипець). Її приводить в рух водяне колесо. Головними складовими частинами механізму є пера на валі водяного колеса, колода — „валія”, клепачі — „молоти”. Вовну шарами складали у вигляді „книжки” і клали у валію. З котла стікала сюди тепла вода. Під ударами молотів вовна перероблялася в сукно. Молоти ж приводилися в дію за допомогою водяного колеса через закріплені у валі пера. Подібно працювали гамарні, де виробляли залізо.

У музеї провадяться також виступи народніх ансамблів із сіл області.



о. Олекса Пристай

О П И С Б О Й К І В С Ь К О Ї Х А Т И

Уривок з книжки „З Трускавця у світ хмародерів”.

ВІД РЕДАКЦІЇ: Автор 1907 р. виїхав до Америки. З туги за рідними сторонами написав цікаві спогади в 4 томах, які вийшли у Львові в тридцятих роках. Як добрий спостерігач і талановитий мемуарист, автор незвичайно вірно і докладно описав життя і побут бойків у своєму рідному Трускавці на Бойківщині.

Село Трускавець положене на узгір'ю, а зглядно на двох протилежних горбах. Хати були порозкидані в неладі по горах і долинах. Не було битих шляхів, з виїмком цісарського гостинця, що перетинав Трускавець і злучував Дрогобич, Трускавець і Стебник (правдива українська назва теперішнього Стебника).

Хати розмежовували так звані пастівники, на яких господарі пасли худобу, або робили сіно. На пастівниках тут і там були грубезні дуби, берези, явори і ясені. Колись на місці Трускавця був ліс. Помалу поселялися люди і постало село. Хати були з ялових брусів, розрізаних довгими пилами вздовж надвое. Будуючи хату, обертали гладким лицем до середини, а кругляком назовні. Щоби в хаті довше затримати тепло, давали мох між бруси. Кришу покривали солом'яними сніпками, званими китицями, які робили собі самі з житньої соломи. Вони мусіли бути зроблені гладко і рівно. Пошита в цей спо-

сіб хата виглядала ніби рівно зложені сходи. Хребет стріхи покривали мервою, добре столоченою, щоби не протікала вода. Так званий гребінь притискали переметами, себто двома навхрест збитими дерев'яними клинцями (тяжкими патиками), щоби бұря і вітер не рознесли стріхи. Вікон не давали в хатах більше як двоє з чотирма малими шибками. З одного і другого кінця хати прибудовували стайні, одну для рогатої худоби, а другу для овець. Робили це тому, щоби затримати в хаті тепло серед зимових лютих морозів і зробити стайні теплішими, та заощадити будівельного матеріялу. З обох боків стайні прибудовували ще менші пригати або кучки для безріг, гусей, курей тощо, так що селянська хата в Трускавці за моїх часів виглядала дуже довгою. До хати входилося через сіни. В сінях була звичайно дровітня, склад рубаних, рівнозложених дров, а поруч на купі були тріски. У другім куті стояла ступа до опихання логази, пшона і пшениці на кутю на Святий Вечір. В третім куті були приміщені ручні жорна, на яких господар кожної хвилини міг „розтерти” (молоти) зерно на крупі або на мукі.

В сінях стояв також сусік (сосуд), велика масивно зроблена скриня, розділена посередині перерубами. В ній переховували лісніці (сушені яблука). Попід стіною були завішені дві або три тертиці (грубі дошки) на полиці, в яких складали різне господарське знаряддя, як мотики, сапи, рискалі, добні, дошки різної величини та різного роду, матеріяли до обводів на колеса, капиці на сани, держак до грабель, рискалі, вила на два і три зуби і т. п.

На поді (стриху) мали господарі склад ярини. Там переховували через зиму часник і цибулю, розстеливши її зрідка по долівці, щоби не спарилася. Але як настали морози, згортали її на купи, накривали грубою верствою соломн, а зверху накидували різні старі непотрібні лахи, щоби забезпечити від морозів. Горою розвішували на бантинах в'язки маку на насіння, а окремо до вжитку, себто до колоченої бұльби з маком, галушок, паляниць та на Святий Вечір до куті. Маку, що був призначений на насіння, не вільно було рухати хочби вмирав, бо мовляв, це на насіння і годі.

Світлиця на мешкання була досить обширна, але піч, припечок і великий стіл під образами забирали три четверті хати.

Піч убивали зі жовтої, дуже клейкої глини. До убивання печі запрошував господар звичайно муляра. Багато глини треба було навозити, добре її виміщувати і потім сумлінно убивати з неї таку піч у правому куті світлиці, що послужила б на многі літа дітям, внукам і правнукам. Верх печі називали „серединою” і на цій „середині” спала зимою челядь підчас тріскучих морозів. Спали потоком один при одному. Огнище або ватра (слово „ватра” вживали в Самбірщині), це була гарно вироблена, чи пак викопана вздовж цілої печі печера, долом гладко вирівняна і вимашчена, а горою у формі лука висkleплена. На вогнищі (огниську) розкладали вогонь. Дрова (поліна завдовжки пів метра, завгрубшки топорництва сокири) уложені навхрест підпалювали трісками. Щоби таку піч добре розігріти і зробити її придатною до спечення хліба, треба було зужити досить багато дров. За опал у мої часи не було тяжко. Господар навозив собі їх подостатком на цілий рік з камеральних лісів (звичайно ранками, або вечорами, коли сподівався, що лісничий вдома і нема небезпеки, щоби його приловив). Запопадливі господарі вивозили також дрова до Дрогобича або Борислава на продаж, а за вторговані гроші купували сірники, нафту і інші в господарстві потрібні речі. Напаливши добре в печі та зваривши страву, згортала господиня жар з попелом у куток печі, а на ватру насипала зерна, щоби воно висохло і мілко мололося. У челюстях (в отворі) ставила горшки зі стравою для тих, хто ще не обідав і закладала затканицею. Як не було зерна до сушення, накидували сирих дров до печі для просушення, а осінньою порою напихали до печі конопль або льон до висушення. Такий спосіб сушення дров, конопель і льону спричинював дуже часто пожежу, що з браку приладів до гашення вогню і при сприяючій вітрі обертала іноді половину села в згарище та попіл. Тоді ніхто не знав про забезпечення будинків від вогню, а водночас люди не вміли гасити вогню. Деякі стояли безрадно і відмовляли молитви, інші заводили криком, що краєє серце, а ще інші виносили з хати образи святих, та з молитвою на устах обходили своє газдівство. Як вітер обернувся в іншу сторону і вони не потерпіли шкоди від пожежі, тоді приписували Божу силу образові, звичайно св. о. Николая і тому ще з більшою вірою віддавалися його опіці.

Перед печею був припічок, довгий як сама піч. На ньому ставили горшки зі стравою або без страви, миски та іншу кухонну посуду. Отвір у печі називався челюсть. Над челюстями, над самою серединою припічка звисав комин. Він мав форму кадовба, або гранчастого вулика і був злучений т. зв. шиєю зі стіною, прилягаючою до печі. В цій стіні був круглий отвір т. зв. кагла. Звисаючий над припічком комин збирав дим з печі і шиєю спрямовував його до сіней. Коли витопили в печі, затикали каглу клубком лахміття. Піч закінчувалася запічком, що був тапчаном, який був ложем для челяді. Під ніч розстелявала господиня постіль. Передусім розправляла рівно солому з житних довгих околотів, яка на день була згорнена і рівно зложена в горішнім куті запічка та накрита веретою. Поверх неї укладали подушки, одну при одній. Як господарство було велике, а господиня тримала багато гусей, то подушок було на цілу гору на запічку, досягали іноді грядей. Гряди це були два дрючки при задній стіні, від кута печі до протилежної стіни. Вони були чотиригранні, гарно вигибльовані. На грядках складали сирі поліна до сушення, льон, коноплі і т. п. Рівнобіжно з грядками висіла гарно вигладжена, а навіть вирізьблена жердка на шмаття. На ній вішала челядь святочний одяг. Передусім жінки вішали димки, запаски, рантухи, свити і сіраки. В будні висіло святочне шмаття у коморі. На протилежній від дверей стіні висів ряд, а іноді і два ряди святих образів. Між ними не бракувало св. о. Миколая. Часто пишався поміж образами святих образ „найяснішого пана” Франца Йосифа, архикнязя Фердинанда або цісарської родини, залежно від того, яку і до кого мала „побожність” господиня дому. Образи належали до жіночої управи. Під образами стояла довга і масивна лава, оперта на двох ковбицях, а перед нею такий самий тяжкий і довгий стіл на чотирьох ногах. Він був покритий зверху грубим і гладко вигибльованим верхняком. Стіл це була масивна скриня, якої верхняк виставав на обох кінцях на два дециметри. Верхняк був рухомий: його можна було відсувати, або засувати. Середина стола служила на склад веретен з пряжею і без пряжі, ножів, хліба, а коли в хаті був самоук „музика”, то знайшлося десь в безпечнішому кутику місце для його інструменту. Від лавки за столом, попід самі вікна була друга лава, подібна до описаної першої. Вона дося-

гала протилежної стіни, аж до люшвика. Над цією лавою були два невеличкі віконця. Кожне з них мало чотири шибки. Одна половина віконця отворилася і мала гачок до заціплювання вікна. Під лавою звичайно лежала сокира. В куті поміж дверми і вікном стояв „люшвик”, себто цебрик, звичайно на трьох ногах. В нім милося миски, ложки, колотівку, вареху, макогін і т. п. Вилوک і тарелів у Трускавці за моїх часів господині не знали. Аж пізніше у 80-их роках вони „загостили” до села. Понад дверми було кілька рядів полиць, прикріплених до стіни, що загально звались „мисник”. На саму хату лишалося дуже мало місця. Як у хаті було водночас п’ять людей, то хата була вже повна.

Челядь спала звичайно в такому порядку: на запічку газда і газдиня, а як було мале, брали і його поміж себе. Газда, як голова дому та найвищий сторож спокою і безпеки, спав скраю, за ним дитина і мама. Іноді ще одно з дітей за мамою, звичайно мамин пестій. У ногах родичів спали інші діти, також на соломі накритій веретою. Як родина була чисельна, то її члени і слуги спали, як хто міг, на лаві або на запічку, а зимовою порою „змерзлюк” залівав навіть у піч, ногами в середину печі й головою на припічок. Подушок уживали лише „голови родини” — тато і мама, а решта челяди брала під голову кулак і на ньому спала солодше та твердше, ніж газда і газдиня на подушках, або панство в „пугах”. Зимовою порою в хаті не було студено, навпаки — панувала задуха, хоч на дворі лютував „зіркатий” мороз, або його брат „мороз з вухами”. Не треба навіть згадувати, що сокира кинена вгору в такій задушливій хаті, могла б повиснути у повітрі, яке було тяжке і нездорове. Однак челядь уставала ранком без болю голови. Хіба як господиня, дбаючи про діти, заткала заскоро „каглу”, тоді вставали всі з болем голови, а найбільше запаморочені були діти.

Інакше було зі сном літньою порою. В хаті спала тоді хіба сама мама з дитиною-немовлям. Колиска висіла над запічком. До неї був прив’язаний шнурок. Мама йдучи спати, брала шнурок і обв’язувала собі ним руку, щоби як уночі дитина заплаче, вона не потребувала вставати. Тільки коли дитина мимо колисання дальше „ревела”, тоді очевидно заспана мама, хоч-не-хоч, мусіла вставати, дитину перевинути і

дати їй ссати. Решта челяді спала денебудь, найчастіше на обо-
рогах або в stodолі.

Піч, челюсти і припічок вимащувала газдиня білою роз-
робленою глиною, яку копали на вулиці „в березі”. Світлицю
мили звичайно перед Різдом, Великоднем і роковим празни-
ком „комашнею”. Змивали водою та піском і тому хата, чи
пак світлиця була з вигляду воскована, жовта і лискуча. Сво-
лок або „драгар” (бальок, що підтримує стелю) був прикраше-
ний глибоко видовбаним хрестом. Хрест, букви „ИНЦЮ” і
рік будови хати вирізьблював сам будівничий або хтось з „уче-
них”, чи пак письменних. За стіною запічка і печі, звичайно з
північної сторони, була комора без вікон, або іноді з малим
віконцем, уміщеним серед надвірної стіни. Комора служила
за сховок скарбів і дорогоцінностей господаря-селянина.
Вздовж стіни висіла жердка, на якій розміщували кожухи,
свити, гуні, димки, фартухи, рантухи та іншу газдівську одержу.
Внизу була поставлена на ковбицях широка лава. На лаві сто-
яли діжчини зі сиром та бриндзею, горшки з молоком, зі сме-
таною, квашеними огірками, голубінками, ридзами та іншими
хлопськими присмаками. Під другою протилежною стіною сто-
яла скриня, набита різним добром жіночого газдування. Там
були зложені звоі „блехованого” полотна, грубого, тонкого,
конопляного і лляного, тонкі сорочки та святочні рантухи,
шालянові хустки тощо. Під вікном був „перескринок” впопе-
рек скрині, з віком, а часто зі замочком. В цім „перескринк-
ку” зберігали газда і газдиня свої дорожочності. Газдиня —
коралі і дорожчі пацьорки, а газда — гроші за воли, свині,
вівці чи корови. Іноді заблукала до комори також чвертка
пшениці або проса, але інше зерно зсипали звичайно у засіки,
які стояли в сінях.

Господарські бойківські будинки

По обох боках хати будували Трускавчани стайні. Від до-
роги стайню для рогатої худоби, а від гумна для овець і гу-
сей. Стайню для рогатої худоби будували так, що при стінах
були вміщені жолоби на січку, а вгорі драбини на соломі й
сіно для худоби. Серединою стайня мала вільний перехід. По-
дібнo як хату, так само стайню обшпаровували зі всіх боків,
щоб зимою було тепло для худоби. На горищі був склад со-

ломн. Однак її ніхто не рушав через цілу зиму, щоби не вистуджувати стайню.

Стайня для овець була поділена на переділки, один для овець, а другий для гусей. Поруч стаєн прибудовували малі кучки для безріг, а вгорі робили банти для курей. Була ще возівня на вози, борони, плуги та інше господарське знаряддя, а подальше від хати будували стодолу на снопи, та обороти на сіно і на овес.

Стодола це був будинок збудований взаруб, або взруб, з ялинових або смерекових брусів, гладкою стороною до середини, а кругляком назовні. Чолова стіна над дверми була рухома: вона була така широка як двері, а висока до четвертої лати. Коли приїжджала фура, навантажена високо снопами, підносив господар рухому стіну вгору, щоби фура могла без перешкоди в'їхати до середини. Тому стодола мала двоє дверей, що були напроти себе: передні до в'їзду, а задні для виїзду. Сама стодола була поділена на чотири часті: тік, запілля (яких було два) і так звана комора.

Тік мусів бути дуже добре зграсований (утоптаний) кінми або волами. До вибивання току уживали відповідної желястої, жовтої глини, мішаної з кінськими відходами, з гноївкою, та ще з іншими додатками. Виправлений в цей спосіб тік був немов з цементу твердий, тугий та сильний як дзвін. На тоці молотив газда зі своїм сином або зі синами, чи поденниками у двійню, трійню, або в четверню, аж „стодола ходила”. Овес молотили в найбільші морози, щоби ліпше вибивався. Він був такий твердий між збіжжям у стодолі, як хлопська природа серед людства. Великої треба сили, щоби її зломати! До запілля складав селянин снопи. До одної переділки пшеницю, а до другої жито. Кожний рід збіжжя мав свою перегороду.

Воження снопів до стодолі належало до найприємнішої господарської роботи. Але нема рожі без колючок. У звозуванні, в цій приємній роботі, я мав також гіркі хвилини. Мої родичі, передусім батько запрягав мене — восьмилітнього хлопця нераз до роботи, що переходила мої сили. До жнив я і мої волики мали повну свободу. Вони паслися безжурно на болонні, а я також безжурно вчився зі свого підручника і виспівував собі або свистав різні світські та церковні пісні. Коли

прийшов час „хапати працю” на гумні (звозити збіжжя до сто-
доли), кінчилася наша свобода. Мої плеканці мусіли йти в
ярмо возити снопи, а я — подавати з полукіпків на віз і з
воза скидати на запілля. Говорить народня поговорка, що кож-
ний початок тяжкий, а в мене було навпаки! Початок вожен-
ня снопів був дуже легкий, але кінець дуже важкий. Не раз
приходилося плакати, а сором не дозволяв. Спочатку було лег-
ко скидати снопи з високого воза вниз до запілля, але гора
снопів в запіллі росла по привезенні кожної нової фури збіж-
жя, аж врешті досягла до самого гребеня стодоли. Снопи, най-
частіше пшеничні, були дуже великі і тяжкі. Добрий госпо-
дар не любив, як жінці в'язали помела замість снопів, а таким
господарем був саме мій батько. Тому жінці, відроблюючи
„фіру” або позичку, затягнену в моїх батьків зимовою порою
в „натурі” (себто за позичену мuku, капусту, крижівки, кру-
пи, хліб або іншу поміч), знали добре вдачу старого Федя і
в'язали справжні господарські снопи, батькові на радість, а
його синові на мuku і на розпуку! Сили, як звичайно у восьми-
літнього хлопця, малі, снопи як барани великі і тяжкі, вила
довгі, предовгі! Танталеві муки нічим у порівнянні до мук,
які я мусів переживати аж доки снопами не заложив батька
в самім вершку під гребенем, так що хоч і не хотів, він му-
сів злазити вниз, бо не було вже місця на снопи і сам батько
не мав куди рушитися. А варта знати, як я помагав собі в
моїх господарських клопотах. Застромлював снопа на вила,
опер їх на снопи, та йдучи здовж вил від снопа, підносив його
водночас вгору, аж врешті по довгим стогнанні і заточуючись
на всі боки, підносив снопа до рук батька.

У другий переруб складали селяни решту збіжжя, а до
комірчини складали біб і горох, бо миші не мали великого
розгону до них.

Окрім стодоли мали господарі на своїм обійсті кілька обо-
рогів. Це були чотирикутні, соломою шиті дашки, оперті на
чотирьох ялинових або смерекових стовпах, рівних як свічки
і високих як тополі. До огнив оборога на всіх його рогах були
прикріплені лозові вужевки, сплетені в петельку. Ці вужевки
оперізували обороги, так що цілий тягар дашка спочивав на
вужелках і дашок можна було при допомозі тих вужелок заві-
сити як завгодно, нижче або вище. До оборогів складали го-

сподарі сіно, отаву або овес, як не стало йому місця в stodolі.

Площу перед хатою називали загально оборою, а враз з господарськими будинками — гүмном. Обора була обгороджена штахетами, тобто рівно і прямовісно сплетеними ялиновими на півтора цяля грубими прүтами. Такі штахети виглядали дуже гарно. Вони були рівні, гладкі та мали на собі всі признаки смаку і високо розвиненого мистецького духа. Інші частини господарської загороди були обведені також штахетами або плотом. Плоти городили ліщиновим або ялиновим „різем”. Пліт ріжнився від штахет тим, що кілля у плоті не було так чисто оброблене і так гүсто один при одному в землю вбите, а прүття було, почавши від землі, поземо кіллям переплітане. По закінченні городження плота, господар очищував пліт з вистаючих прүтиків, обтинаючи їх добре вигостреною сокирою, так що пліт виглядав неначе довга і широка гарно сплетена дівоча коса.

Виїзд на вулицю мав ворота, себто велику браму зі широким дощок поземо прибитих до стовпів, яких було аж три. Брама була прикріплена в однім кінці вүжелками до стовпа, а другий її кінець мав примітивну, з дерева змайстровану засувку. Така сама, тільки менше майстерно вироблена, брама відгороджувала обору від гүмна. Поміж гүмном і садом була також перегорода, а вхід до саду мав браму зроблену з прүття. Тому, що о дрова в тих часах не було тяжко, кожний господар міг такі огорожі і паркани ставити.



Адв. Мирон Утриско

О. О Л Е К С А П Р И С Т А Й

(Із циклю: Визначні люди Бойківщини)

Між провідними діячами, душпастирями і мистцями українського народу не мало є таких, що народились під бідною селянською стріхою. Вони важко пробивались крізь життя, щоб набүти освіти, знання і вишколити свій, Богом даний їм, талан.

Одним із таких синів Бойківщини є о. Олекса Пристай, що вийшов з дому малоземельного Трускавецького селянина,

свав священником і одним із кращих наших мемуаристів, залишивши між іншими перлину своєї письменницької творчості — автобіографічну повість в 4 томах „З Трускавця у світ хмародерів” під редакцією д-ра Лева Мидловського.

В 1863 році, за австрійської влади в Галичині, в селянській родині Пристаїв, в хижі під солом'яною стріхою, в Трускавці Дрогобицького повіту на Бойківщині, прийшов на світ, як четверта дитина, син, якому при хрищенні дали ім'я Олекса. Побожна атмосфера, в якій виховувався малий Олекса — батько його був церковним провізором, плекала в ньому шляхетні риси характеру і чеснот та бажання стати священником. Щоб вижити родину, селянська родина на Бойківщині мусіла важко працювати від досвіта до пізнього вечора цілий круглий рік. Одиноким днем відпочинку, згідно із Божими Заповідями, була неділя. Цю працюовитість одержав малий Олекса від своїх батьків, і вона просвічувала йому ціле його трудолюбиве життя. Вже як селянська дитина виконував майже всі господарські заняття, спершу гусія, вівчаря, пастушка худоби, відтак орача, косаря і молотільника.

Будучи ще дитиною, Олекса проявляв великі здібності та зацікавлення до науки, тому по скінченні народної школи в Трускавці, за порадою місцевого священника, батьки післали його до гімназії в Дрогобичі. Важко було пробиватися малому Олексі за шкільних часів крізь життя. В тих часах дуже мало селянських дітей ходило до гімназії. Вчилися там головню діти поляків та української інтелігенції. Тому що вже в гімназійній лавці Олекса ставав в обороні нашої молоді, яку кривдили польські і спольщені професори, його усунули з дрогобицької гімназії. Дальшу гімназійну науку відбував Олекса в Стрию. Тому що з Трускавця було близько до Дрогобича — всього 10 км., батьки щотижня привозили Олексі харчі, та оплачували мешкання. Гірше було в Стрию, де він не мав вже ніякої помочі з дому. Родичам неможливо було так далеко довозити харчі. Одиноким засобом удержання були приватні лекції, які Олекса давав менше здібним та багатшим дітям. Не раз траплялося, що в голоді йшов до школи, не маючи за що купити кусника хліба. У своїх творах не раз автор згадує, що найкращі і одиноко безжурні хвилини в його житті були тоді, коли пас гуси чи вівці у своїх батьків.

По закінченні гімназії та поборенні деяких труднощів і перепон, доперва по році дістався на львівську теологію — спершу як екстерніст, а відтак як семінарист, покінчивши її 1889 року. Одружився з донькою священника Ольгою Бачинською. Перше душпастирське заняття одержав в селі Рожанка Велика в глибоких бойківських горах на Скільщині. По кількох сотрудиництвах та адміністраціях першу парафію одержав в селі Лагодів в 1895 р. На всіх місцях свого душпастирювання о. Пристай виявляв великий організаційний хист, як релігійний і громадський діяч, закладаючи всюди читальні „Прогресу”, Райфайзенки (кредитівки), шпихлірі, хори, драматичні і молодіжні гуртки, кооперативи і т. п. Всюди старався будувати церкви, народні і кооперативні дома, магазини, парафіяльні дома і інші потрібні парафії і громаді будівлі. За свою патріотичну діяльність для українського народу часто був переслідуваний поляками, які в часах австрійської влади в Галичині знущалися над українським народом як хотіли.

В тодішніх часах одержання парафії залежало від місцевого діда, яким звичайно був поляк. Тому, коли в 1907 році о. Пристай був арештований поляками за політичну діяльність, важко було йому дістати якусь парафію, бо ніюдин діда не хотів дати йому своєї згоди. Його товариш із стрийської гімназії, о. Степан Ортинський, якраз тоді був іменованим св. отцем єпископом для українців католиків в ЗСА. За його порадю о. Олекса рішився їхати на місійну працю до Америки. По перевезенні та приміщенні своєї жінки і четверо дітей в Коломні, поліквідував усі свої справи в останній парафії та виїхав до ЗСА. Першу свою місійну станицю в Америці одержав о. Пристай в Ст. Клер, де заложив першу парафію для наших вуглекопів, головнo з Лемківщини і Закарпаття. Важко було тоді душпастирювати українському священникові серед змосковщених і змадяризованих „русинів”. Про ті часи лихоліття серед української еміграції в Америці о. Пристай описав дуже обширно і вірно в третьому і четвертому томі своєї цінної повісти „З Трускавця у світ хмародерів”.

Крім цієї великої автобіографічної повісти о. Пристай написав ще дві праці, які вийшли друком перед другою світовою війною, а саме: „Голгофа Української Церкви в Америці” і „Як українські емігранти в Америці рятували Старий Край”.

У старості своїх літ, в 1938 році о. О. Пристай їздив у відвідини до краю, перебуваючи по дорозі в Празі на Чехах.

Своє трудолюбиве і бурхливе життя, повне жертвенної праці на службу Богові і Україні закінчив о. Пристай в Сльовс-бургу в Америці, на вільній землі Вашингтона, 17 січня 1944 р. Похоронено його в Сиракузах, стеїт Нью-Йорк.



Григорій Дем'ян

О. МИХАЙЛО ЗУБРИЦЬКИЙ

ДОСЛІДНИК ЖИТТЯ БОЙКІВ

На території Карпат, в селі Береги Долішні біля містечка Устрики, що над мальовничою річкою Стривігор, спочиває, назавжди склавши свої працьовиті руки, невтомний дослідник етнографії та історії населення Карпат, а зокрема Бойківщини, о. Михайло Зубрицький. Близько трьохсот публікацій налічує його спадщина. Без праць о. Михайла Зубрицького важко сьогодні собі уявити сучасне карпатознавство. Їх охоче використовують дослідники — В. Зінич, М. Кравець, О. Куніцький, К. Матейко, А. Порицький, Ф. Стеблій, М. Шалата та багато інших.

Творчість о. Михайла Зубрицького стосується становища карпатського селянства в часи кріпацтва і після його скасування, нестерпної рекрутчини, частих випадків голодування і спалахів епідемій, боротьби за розвиток культури і освіти. О. Михайло Зубрицький старанно розшукував пам'ятки давнього українського мистецтва і писав про них спеціальні статті та повідомлення. У наш час вже не можна уявити собі історіографії бойківського селянства в Карпатах і Прикарпатті без археографічних праць о. М. Зубрицького, який врятував від знищення не один десяток важливих документальних джерел.

З гідним подиву надхненням збирав він і етнографічні матеріали, що охопили велике коло питань народознавства. Будівництво і хліборобська праця, взуття і одяг, вівчарство і торгівля тютюном та худобою, знаряддя праці і ткацтво, сімейний і громадський побут та вірування, антропоміміка і різно-

манітні жанри фолкльору — важливі, але далеко не всі проблеми, що привертали увагу обдарованого вченого. Недарма Іван Франко при кожній нагоді відзначав цінність його наукових праць. Інколи писав про них з неприхованим захопленням: „М. Зубрицький, історик і етнограф, а при тім сам син селянської сім'ї, він почуває потребу вникнути якнайглибше в душу народу і передати нам, відбитим культурною течією далеко на бік від того народу, його духовне і моральне обличчя в можливо повній і автентичній формі. Він звернув увагу на ті зерна культурної історії та народної психології, що котяться день у день у тих сірих безконечних селянських розмовах і пробував виловлювати з них причинки для своїх наукових тем”. Із спадщини о. М. Зубрицького на особливу увагу заслуговують дослідження „Верхня вовняна ноша українського народу в Галичині”, „Народний календар у бойків”, „Пачкарство бакуну в горах”, „Причинки до історії рекрутчини в Галичині при кінці 18-го і до половини 19-го ст.”, „Село Кіндратів (Турчан. повіту)”, „Тісні роки. Причинки до історії Галичини від 1846-1861 рр.”, „Ходаки, обув селян Старосамбірського і Турчанського повіту” та значна кількість фолклорних записів. Ряд тих чи інших праць прямо чи посередньо торкаються і тієї частини українського населення, яке проживає нині на території Польщі.

Справжньою енциклопедією історії та етнографії гірського села став цілий цикл публікацій о. М. Зубрицького присвячений Мшанцеві. Тут „Велика родина в Мшанці Старосамбірського повіту”, „Годівля, купно і продаж овець у Мшанці”, „Імена, назви і прізвища у селян с. Мшанця Старосамбірського повіту”, „Село Мшанець Старосамбірського повіту”. Взагалі в українській історіографії важко знайти аналогічний приклад. Мабуть немає більше такого невеликого села, різні сторони життя якого були б так скрупульяно вивчені, як це зробив о. М. Зубрицький із Мшанцем.

Проте, якщо творчість о. М. Зубрицького більш-менш відома і використовується в українській науці, то його біографія залишається майже недоторканим перелогом. До такого стану причинився не брак зацікавлення дослідників, а, головним чином, велика розпорошеність друкованих праць вченого по різних виданнях, відсутність бібліографічного покажчика

та нестача бібліографічних матеріалів в архівах. Лише порівняно недавно, після тривалих пошуків, мені пощастило натрапити на значну кількість особливо важливих документів до життєпису історика й етнографа, які зумів зберегти його син Володимир. Разом вони дозволяють не тільки досить детально відтворити основні події життя, а й простежити складний процес формування його світогляду та розгортання науково-дослідницької праці.

Метрика, видана 26 серпня 1870 р., свідчить, що Михайло Зубрицький народився 22 жовтня (за новим стилем — 3 листопада) 1856 року у селі Кіндратів Турчанського повіту. Батько, Іван Петрович Зубрицький (20. 1. 1805—8. 3. 1883), і мати, Анастасія Іванівна Нанівська (10. 11. 1811 — 1. 4. 1887) займалися сільським господарством. Михайло був десятою і найменшою дитиною в сім'ї. Семеро дітей померли ще малими, брат Яків у 22 роки, лише найстарша сестра Марія прожила більше 60 літ. Сам Михайло, як свідчить син його Володимир, закінчив життя 8 квітня 1919 р., в неповних 62½ року.

Дослідникові життя і наукової та громадської діяльності о. М. Зубрицького послужить важливим джерелом його автобіографія, написана близько 1896 року. 35 густо заповнених різноформатних аркушів паперу крок за кроком висвітлюють умови життя і особистості вченого. Багато місця займає розповідь про роки навчання. Батько його був неписьменним, але за всяку ціну хотів дати освіту наймолодшому синові. З цією метою спільно з іншим односельчанином, що мав таку ж дитину, протягом двох зим запрошували до себе вже старшого віком бідного сироту Степана Ільницького з села Ільника, який повинен був навчати хлопців читати й писати. Але той недобачав і його учні ледве освоїли значення букв. Відтак розпочинається важке і довге поневір'яння по різних місцевостях у пошуках освіти, характерне для тих поодиноких обдарованих селянських дітей, які в умовах Австрії пробували здобути знання. Від осені 1865 р. Михайло вчився в м. Турці, проживаючи у своячки Яворської. Але трапилась пожежа, все майно разом з будинками Яворських згоріло, і хлопцеві прийшлося вертатись до дому пасти худобу. Потім його прийняли родичі з Розбора Округлого, де провчився два роки, а восени 1868 р. перейшов до Дрогобича. Тут у василіянській нормальній школі

довелося, як згадує автор в автобіографії, оволодіти письмом у вчителя Мелька, котрого пізніше влучно показав І. Франко в образі Валька з відомого оповідання „Красне писання”. 1870 року закінчує там четверту класу і восени вступає до дорогобицької гімназії. Жилось незвичайно важко. Навіть найнеобхідніших коштів на харчування не вистачало. У IV класі гімназії ходив на заробітки до нафтопромисловців Борислава.

У Дрогобичі він познайомився зі своїм ровесником І. Франком. Серед педагогів Зубрицького зустрічаємо І. Верхратського, українського вченого-філолога, письменника і природознавця, про якого з пошаною висловлювався І. Франко, вважаючи його одним з кращих своїх вчителів. Між друзями Михайла бачимо теж І. Гриневецького, пізніше — відомого актора і режисера, О. Здерковського, що згодом пробував сил у літературі та інш. Уже тоді Зубрицький мріяв студіювати в університеті історію та філологію, але, як пише про це в автобіографії, силою обставин і перш за все матеріяльних труднощів змушений був іти на теологію. Та потягу до історичної науки не покинув і тут. Він опрацьовує „Повість временних літ”, „Руську Правду”, „Слово о полку Ігоревім”, історичні дослідження М. Костомарова, О. Мацейовського, А. Л. Шлецера та інших. Виступає з доповідями на історичну тематику, зокрема про Русь за княжих часів. Відвідує лекції з історії у проф. І. Шараневича, а в 1882-1883 рр., ще будучи студентом, уже сам викладає курс історії України в одному з навчальних закладів Перемишля. У ті ж часи почав записувати фолклор у селах Кіндратові, Ясінці та Розборі Округлому.

Уривки з літературних та наукових праць, які Зубрицький вніс до своєї записної книжки, показують, що він переважно цікавився творчістю сучасних письменників і вчених. А це не могло не залишити сліду в його суспільно-політичних поглядах. Із українських авторів тут твори Т. Шевченка, Г. Квітки-Основ'яненка, М. Максимовича, П. Гулака-Артемовського, М. Драгоманова та інших. Нотатки показують, що їх автор працював і над творчістю таких польських письменників і вчених, як А. Міцкевич, Б. Залеський, О. Кіркор та інші. Молодого Зубрицького хвилювала глибина думки видатних представників німецької літератури Гетте і Шіллера, котрих, як і польських, читав в оригіналах.

Після закінчення теології, від 17 листопада 1883 р. до другої половини квітня 1914 р. був парохом у селі Мишанець (нині Старосамбірського району), де й провів основну частину своєї наукової праці. За багато-річну роботу над вивченням історії та етнографії верховинців 20 липня 1904 р. Наукове Товариство ім. Т. Шевченка у Львові за підтримкою І. Франка обрало о. Михайла Зубрицького своїм дійсним членом.

Жвавi взаємини о. М. Зубрицького з І. Франком відіграли важливу ролі у формуванні його наукових поглядів. Більшість своїх праць він надсилав І. Франкові і видавав з його допомогою.

Десь на 25-26 квітня 1914 р. припадає час переїзду о. М. Зубрицького до села Береги Долішні біля Устрик. Вчений за свої симпатії до народних мас зазнавав цькування з боку урядових чинників. 7 вересня 1914 р. його арештовано і разом з багатьма іншими галичанами, запідозреними в симпатіях до Росії, відправлено до відомого своїм жорстоким режимом австрійського концентраційного табору в Талергофі. Тільки випадково щасливий випадок допоміг йому вирватись з цього табору. 14 вересня того ж року вчений виїжджає до Крайни. Проживаючи між словенцями, він вивчає їхню історію, етнографію та жваво цікавиться художньою літературою, перекладами на їх мову творів українських письменників. Його щоденник з того часу заповнений виписами з історичних досліджень, особистими спостереженнями над специфікою побуту, матеріальної і духовної культури населення. Автор подає короткі, але цінні відомості про прихильника української літератури Л. Ленарта і його працю над перекладами творів О. Кобилянської на словенську мову.

У листопаді 1918 року о. М. Зубрицький був заарештований поляками. Урядові переслідування та інтенсивна праця передчасно звели пристрасного дослідника Карпат у могилу. Помер він і похований у селі Береги Долішні.

ВОЛОДИМИР СОЛЬЧАНИК

З циклю „Визначні люди Бойківщини”

Дня 13 квітня 1939 р. помер бл. п. Володимир Сольчаник, професор дрогобицької української гімназії й ліцею Рідної Школи. Покійний народився 27. 7. 1892 р. в Борині турчанського повіту. Іспит зрілости здав в укр. держ. гімназії в Перемишлі в 1911 р. Серед університетських студій у Львові захопила його І. світова війна. Військову службу відбув в самбірським пішим полку й брав участь у боях. По розвалі Австрії вступив до УГА в ранзі поручника й брав участь в боях 1. Галицького Корпуса. По переході через Збруч відбув цілу Голготу УГА: бої, недуги, чотирикутник смерти, злук з Денікіном і більшовиками, перехід до Петлюри, а скінчив все те інтернуванням у таборі в Тухолі. По повороті звідти, 1 лютого 1921 р. розпочав учительську службу в дрогобицькій українській гімназії, де працював до кінця свого життя, доїжджаючи від 1931 до 1936 р. до Стрия, де вчив педагогічних предметів в українській жіночій семінарії РШ.

З Покійним зійшла у могилу людина дуже цінна та всесторонньо талановита. Цікавився не лише україністикою в найширшому розумінні цього слова, але також психологією, філософією, драматичним мистецтвом і музикою. Як україніст — збирав він матеріяли до пізнання бойківських говорів, що їх частинно лише опрацював і оголосив друком у звітномленні дрогобицької гімназії за роки 1918-9—1928-9 в праці п. н. „Здрібнілі та пестливі іменники в народніх піснях Дрогобиччини”; студіював він також твори Гоголя й присвятив йому розвідку п. н. „Становище Гоголя в українській літературі”, поміщену на сторінках „Нового Часу” за листопад 1929 р. Дописував також до „Рідної Мови” Огієнка.

Як педагог, Покійний був дуже побажаний в кожній школі завдяки широким кваліфікаціям (українська мова, історія, педагогічні предмети), глибокому знанню, тактові й педагогічному хистові. Його лекції були зразкові, хоч ніколи не полював на зовнішній ефект. При праці над молоддю вживав пси-

хологічного підходу і відносився до неї все зо щирим серцем і правдивою батьківською любов'ю. Від себе давав Покійний молоді дуже багато, також багато вимагаючи від неї. Його педагогічна постава й особовість якнайкорисніше впливали на вироблення в молоді невгнutoго, чистого й навіяного наскрізь ідеалізмом характеру.

На цьому місці треба також бодай кількома словами згадати й про його громадянську працю. Був він членом майже всіх місцевих українських товариств, але найбільше його енергії і праці поглинули музично-співацькі то спортові товариства. Працював він довгі роки в Виділі Філії Муз. Т-ва ім. Лисенка й був до кінця свого життя головою дрогобицького „Бояна”; бажаючи поширити музичну культуру, видавав він з о. Сапрч-ном місячник „Боян”, де — крім чорної редакторської роботи — містив свої статті, завваги, поради тощо, присвячені співові й музиці. Не було в Дрогобичі виступу „Бояна” без сольової продукції „Соловейка”, як Покійного називали. В останніх трьох роках був Він також головою місцевої тіловиховної організації „Ватра”.

Зі щирої вдячності влаштувало йому дрогобицьке громадянство величавий похорон 15 квітня 1939 р. і дало упу́ст своєму невітiшному жалеві в багатьох промовах.

Слава Його Пам'яті!

Іван Близняк

БОЙКІВСЬКІ ДІТИ У ЛЬВОВІ

(Авдієнція в Митрополита Андрея)

Це було в перших днях червня 1938-го року. Тоді був я ще молодим учителем у селі Дидьовій, Турчанського повіту, на Бойківщині. В Карпатах стояла тепла соняшна весна.

В таку пору, після дбайливої підготовки, вибрався я з групою одинадцятьох школярів на прогулянку до Львова. Хотілося мені показати їм столицю Західньої України, з її релігійним, культурним і економічним життям нашого народу.

Увечері прибули ми поїздом на головний двірець Львова,

а звідти від'їхали трамваєм на Личаків. Там примістилися ми на стриху гостинного дому емеритованого вчителя, що вчив раніше в моєму родинному селі.

Всі діти були одягнені в чистеньку, бойківську народню ношу, з лейбиками й ходачками включно. Незвичайний одяг малих бойченят уже в трамваї звертав на дітей увагу пасажирів. Проїжджаючи українки підступали до них, гуторили з ними, а на прощання обцілювали їх загорілі сонцем личка.

Наступного дня раненько почалася наша мандрівка по Львові. Спершу поїхали ми в серце українського життя, на Руську вулицю. Там ми оглянули Успенську церкву, відвідали „Просвіту“, „Дністер“, „Наукове Т-во ім. Шевченка“ й його книгарню та редакцію і друкарню „Діла“. Звідси пішли ми познайомитися з видавництвами Івана Тиктора. Всюди вітали нас дуже ввічливо.

Втомлені враженнями, вступили ми до крамниці „Масло-союз“. Після ситої і смачної перекуски, яку ми одержали безплатно, подалися до головної мети нашої прогулянки — на Святоюрську гору.

Оглянувши собор св. Юра, ми постукали в двері палати Слуги Божого, Митрополита Андрея Шептицького. Відкрились двері й дижурний священик з жалем сповістив нас: „Ексцеленція ще хворі й нікого тепер не приймають“. На личках дітей з'явилися вирази глибокого розчарування. Вони ж готувалися привітати Князя нашої Церкви від усіх бойківських дітей, поклонитись йому доземно й просити благословення.

Розчаровані невдачею вступили ми до Народної Лічниці. Привітний лікар щойно почав знайомити нас зі шпиталем, як пролунав дзвінок телефону. Лікар підхопив слухальце, вислухав розмову й передав нам радісну вістку: „Ексцеленція повідомилися про дітей з Бойківщини й, хоч недужі, приймуть їх на авдієнцію“. Личка дітей заясніли радістю. Їх мрія сповнялася.

Оживлені успіхом вернулися ми до митрополичої палати й увійшли в простору ждальню. Через кілька хвилин відкрились широкі двері до прийомної кімнати. Перед нами з'явилась у візочку велична постать Князя Церкви. Його голубі очі ясніли батьківською усмішкою, а лице — безмежною добротою.

Його права рука піднялась угору й, благословляючи нас, запрошувала підійти ближче.

Тоді діти проказали короткий привіт і заспівали бойківську народню пісню. Потім підходили одинцем до візочка, клякали перед Великим Владикою, цілували його руку й з ним розмовляли. Для кожної дитини мав Митрополит якесь цікаве питання. Кожну дитину благословив своєю ласкавою рукою і обдарував малою іконою. На закінчення авдієнції діти прочитали разом коротенький віршик й заспівали многолітствіє. Відтак подякували за незабутню зустріч і, прийнявши благословення для всіх бойківських дітей, вийшли з палати.

Наступного дня раненько ми вирушили оглядати українські фабрики: „Фортуну нову“, „Елегант“, „Луну“ і „Пражінь“. Також відвідали ми „Маслосоюз“, „Земельний банк“ і „Центросоюз“. Всюди нас радо вітали й щедро обдаровували.

На третій день залишилися нам музеї й видавництво „Світ дитини“. Ще того самого дня по полудні повні вражень і переживань від'їхали ми поїздом додому. В дорозі діти записали собі в нотатниках, про що можна оповідати, якби хтось цікавився нашою прогулянкою. І вони захованих у серці таємниць не зрадили. Бо коли польська поліція допитувала їх, де ми були й що бачили, переповідали тільки про те, що мали записане.

Тож тим дорогим конспіраторам в сорокліття разом пережитого вписую в альбом спогадів цю незабутню в нашому житті подію.

Пл. сен. Степан Салик, ЛЧ

ВІД МАКІВКИ ПО ГОРГАНИ

(Із пластових мандрівок „Лісових Чортів“ по Бойківщині)

1.

Пласт по першій світовій війні

Молода сило, в зелень одіта,
Дубова гілко весною,
Ти мов в корону із самоцвіта,
Вінчаеш молодь з собою...

Пласт — згадуються ті перші хвилини, коли одному із наших улюблених професорів у Львові виринула думка, щоб

молодь, яка мала незабаром покинути шкільні лавки, об'єднати в пластове товариство.

Пласт — скільки в ньому краси, добра, шляхетности, бацьдорости... Скільки гарних характерів тут виробилося, загартувалося до дальшої суспільної праці. Багато з нас набрало тоді сил і відпорности, щоб у вирі щоденного життя не зійти на бездоріжжя...

Згадуєш ще часто і сьогодні, наприклад, гурткові сходини IV Пл. Куреня ім. Б. Хмельницького у Львові. Як вони манили до себе! Скільки там було радості — вдоволення, відпруження по цілоденній праці у школі! Тут — серед своїх однолітків-пластунів, ми почувалися вдоволені, щасливі. Тут нам було найкраще! Кожний з нас старався бути першим. Пласт в роках по першій світовій війні був тим, що гартував нас усіх, додавав сил до дальшої праці, гартував волю і характер, підготовляв нас на незнане завтра...

Та недовго судилося перебувати у Львові, у шкільній лавці, у мурах, що тоді видавалися часами такі непривітні, понурі, темні...

Однак сьогодні, як хотілося б хоча на декілька хвилин побувати у тій кімнаті, присісти хоч на хвилину на твердій лавці з-перед 45 років... Які ми були тоді, а які тепер? Де ми були тоді, а де нас доля кинула тепер?.. І ніколи не снилося нам, що прийдеться покидати наші рідні сторони, ті місця, де залишилося наше серце, де так часто сьогодні наші думки... Так, це було давно, але ці спогади такі свіжі, незабутні вічно, наче б це було вчора... Бувало, заходиш до пл. домівки при Бляхарській вулиці, коли тільки нагода — там завжди гамірно і весело. Тут організувалися у шкільні ваканції, коли ще не було пластового табору на Соколі, пластові прогулянки по Карпатах, які не ворожили вигод, але як радо приставали до них „фаміліанти” ЛЧ. Мандрівка по Карпатах була нашою мрією, бо в карпатських нетрях створився пластовий курінь Лісових Чортів.

Кожна така мандрівка була для нас повна різних несподіванок. Скільки то вражень, переживань і спогадів залишилося незабутніми на все життя! В часі таких мандрівок (а почалися вони ще перед 1922 роком) народжувалися наші не-

забутні лісово-чортівські пісні, що сьогодні такі популярні серед нашого громадянства, а зокрема серед молодого пластового покоління.

2.

Маківка

„Спіть, хлопці, спіть,
Про свою долю тихо сніть,
Про долю-волю вітчизни...
Чи можуть бути кращі сні?”

Гордо пишається Маківка в морі Карпатських хребтів на Бойківщині, вкрита темними непрохідними лісами. Під її шпилем, а було це мабуть в 1921-1922 рр., бачимо стрілецькі рови із смерекових кругляків, бачимо звалені вітром і бурями старі смереки і ялиці... а далі повалені хрести... цвинтар... розкриті могили.

Вістка, що ці дорогі стрілецькі могили так занедбані, розриті, наспіла до нас вже раніше, саме через тих наших фаміліянтів ЛЧ, що забрали гірськими стежками-пляями аж туди на Маківку. Але тепер побачили ми все те власними очима. Майже кожна могила в ногах розрита, а наверху біліють розкинені кости ніг, останки сірого стрілецького однострою перемішані зі землею. Видається нам неможливим, щоб все це було ділом ведмедів, як це казали нам деякі селяни.

Мовчки взялися ми до праці. Одні ставлять шатра-колиби, другі підшукують приміщення на польову кухню, інші усувають з кладовища звалені бурєю стовбури-колоди. Розсипані кості, як святощі складаємо знову в могили. На кожній із них видніє новий березовий хрест і по середині великий хрест із надписом: Тут лягли Українські Січові Стрільці у бою 1915 р. Все те обгородили колючим дротом, щоб ніякі звірі туди не ходили і не топтали дорогих нам могил.

Останнього дня о год. 12-й вночі прощальна ватра. Тисячі іскор підносяться вгору. Серед північної тиші по зворах і вертепах стеляться звуки гітари до пісень „Спіть, хлопці”, „Накрила нічка” й інші. Нам здається, що тут на цьому пустарі ми

не самі, а прийшли до нашої ватри і засіли ті, що тут недавно ще живими були. Вони й ми — це одне — та сама кров у них і у нас — це діти одної Матері.

3.

В дорозі на Хом'як

Гей там у горах високих
Вітер свobodно гуляє,
В темних проваллях глибоких
З шумом ялиці хлтяє...

сл. А. П'ясецький, ЛЧ

І знову прийшли вакації. І знову наплечники готові — прощай нам, дорогий Львово! Було нас тим разом чотирьох. Командант Польської Пограничної Сторожі у Ворохті відмовився дати нам дозвіл на перехід по Чорногорі, бо це близько чеської границі, а там живуть українці... Дарма, нічого не вдіємо, не дозволено нам, пластунам, мандрувати по наших Карпатах. Мусіли змінити напрям мандрівки. Ідемо в Горгани, через Хом'як, Синяк, Горган, Сивулю, Ігровище до Підлютого, де був тоді новацький табір. Пластового табору на Соколі тоді ще не було.

З Ворохти йдемо в напрямі Татарова. В половині дороги зустрічає нас зливний дощ. Як випогодилося, пустилися лісовою стежинкою просто вгору на Хом'як 544 м. Під вечір — над Хом'яком знову зловила нас буря, що, здавалося, і кінця не буде! Дощ лляв як з відра, сховатися не було де. Кожний з нас притулювся до пня смереки і так ждали, аж все промине. Громи часто вдаряли у верхи кремезних смерек — здавалось, що ось грім трапить і в нашу! Сховатись десь було годі — ліс старий-густий, смереки і ялиці дуже кремезні, високі. Часом блискавка освітить крайчик неба, що далеко угорі видніє між верхів'ями. Іти далі неможливо. Наші однострої промокли, немов витягнені з води, наші пластові капелюхи виглядали немов зів'ялі листки лопухів. Наплечник набрав дощової води, чуємо його тягар. Починає добре смеркати — „де нині заночуєм, не знаємо самі"... Наш „Цісар", оглянувши ситуацію, рішив таки тут ночувати; до колиби під Хом'яком далеко — іти так в дощ неможливо!

Взялися ставити колибу-шатро. Груба смерека, що росла недалеко, була нам за щоглу, а ми нарубавши гілляк, поклали їх навколо пня. Спереду зробили вхід — невеликий отвір, яким увійшли до середини. Коли стиснеш гілляку — на ній повно дощу, коли вдариш сокирою по ній, то посиплеться на тебе струя холодної води, наче з поливачки. Всюди темно, зимно, мокро... Десь біля півночі на наше щастя дощ почав уставати. Наша колиба була готова і ми увійшли до неї. Яка це була радість, що маємо „дах” над головою і можемо сісти на „м'яку” з чатиння постіль. Занесли туди наші промоклі наплечники та почали думати, якби це чогось теплого напитися. Мріяли, щоб підсушитися при вогні та загіртіся. Сірники були на щастя заховані в бляшаній коробці, то ж підшукали тонких старих галузок. Серед лісової темряви, далеко від людських осель і домашніх вигод — теплої кімнати, доброї вечері, ліжка з матрацами, четверо пластунів, шукаючи пригод, приготувляли собі нічліг...

Блиснув вогник. Чотири обличчя втомлені невигодами вдивляються весело у горіючу ватру. Пили цієї ночі чай. Хоч густий він був, але смакував краще, чим в найкращому ресторані. Просушили наш промоклий одяг і помолившись, притулені до себе лягли спати. При вогні залишився один з нас, щоб доглядати ватри. І снився сон — тепла суха хата, м'яка постіль і домашні вигоди... Раннім ранком прокинулися веселі, вдоволені. По сніданку спакували наші наплечники і, зустрічаючи сонце, пішли далі у неznану мандрівку, на Горгани.

4.

Ніч під Горганом

Під вечір, по цілоденній мандрівці дійшли втомлені під Горган, 1595 м. Розглянулися за місцем, де можна б стати на нічліг. На чудовій полонині під лісом найшли запущену вже від давна колибу, що тепер нам стала в пригоді. Випрятали і приготували леговища. Як приємно по цілоденній мандрівці лягти на м'яку постелю з хвої. В міжчасі вечеря була готова; кулеша із копченою солониною, чай, в якому плавало чатиння — яке це все смачне! Перед нами прекрасний вид. Темний смерековий ліс, вічно шипучий гірський потічок. Куди оком

не глянеш, бачиш безкраї бойківські полонини, по яких свободно гуляють вівці. Часом доходить голос сопілки — це вівчар-пастух проганяє свою тугу — а може це його вечірня молитва?

Здається, що коли б люди проживали в цьому гірському пишному раю, не чинили б собі взаємно ніякого лиха-зла...

Але час думати про спочинок. Сонце кидає останнє проміння на нашу колибу та поволі ховається за вершок гори, що синіє далеко на виднокрузі. Лагодимося до сну. Ще назбирали дров, щоб було чим підсилити ватру в ночі. Ніччю інколи сюди, здалека від людських хат, примандровують ведмеді, вовки та дикі кабани, то ж безпечніше спати, коли цілу ніч горить ватра, а її вогонь, як кажуть гуцули, відстрашує „нечисту силу”.

Мені припала стійка від 12 до 2 по півночі, а покищо всі, крім вартового, лягли спати. Кожний витягнувся на м'якій постелі, в головах наплечники, вслухуючись в шум гірського потоку та у тріскіт смоляного галуззя, вдихуючи воздух, насичений запахом полонинних квітів та смерекового чатиння. Заснули, не знаючи і коли.

Чую через сон, як хтось шепотом кличе: „Сальче, вже 12-та минула, вставай на стійку”. Протираю очі, встаю з теплої постелі і, загорнувшись щільно, сідаю на колоді біля горючої ватри. Споглядаю на небо... сяють тисячі зірок, але довкруги темно. Стіна лісу зливається в одно з полониною і звором... Заглибившись у спогади минулого, я і не запермітив, що моя ватра почала пригасати. Докидаю свіжих колод. Ясне полум'я знову пробиває нічну темряву, в яку спрямовані мої очі. Здається мені, що під лісом бачу якісь світла-вогники... а від потоку до мене доходять якісь голоси... Починаю вдивлятися в ці вогники, протираю очі. Ні, таки справді світла під лісом, але вже далі — а голос знову сильніший доходить до мене від звору. Певно хтось заблуdiv в лісі і кличе про поміч. Так! Це голос людини доходить до мене — тепер уже чую виразніше. Під лісом хтось ходить з ліхтаркою немов шукає. Ні, це таки кличуть про поміч — треба піти. Чи будити моїх товаришів? Але вони так смачно сплять — таки піду сам. Докидаю дров до ватри, щоб не погасла, беру горючу головню в руки і йду під ліс, до звору, звідкіля доходить голос. Студена

роса спливає по ногах. Іду в напрямі світел, що під лісом. Здається мені, що перше бачив ці вогники ближче, а тепер вони показуються в іншому напрямі. З долини чую незрозумілі голоси — немов стогін. Іду далі туди за світлами... Може мене не бачать — починаю гукати щосили... у відповідь чую ті самі голоси... Знову світла, але вже в іншому напрямі.

Все це починає мене непокоїти. Бачу, що досить далеко відбився від своєї колиби і від ватри, а світла знову ще далі від мене. Я думаю, що мене може побачать і відгукнуться на мій голос.

Не знаю, як далеко я зайшов би за тими вогниками і голосами, що тікали все далі від мене, коли б у мене не почала догасати довбня. Оглянувся поза себе в напрямі, де залишив ватру, але що це? Замість однієї бачу їх кілька... В котрому напрямі мені вертатися, в котру сторону йти, щоб добитися до своєї колиби? У мене тільки одна думка — чимскоріше вернутися до своїх. Якось морозом пішло поза шкіру. Може від студеної роси, може від страху. Іду в напрямі моєї ватри, але чи потраплю тепер до неї? Дорога видається не та, що перше ішов...

Не знаю, кому завдячувати, що я тоді не упав у пропасть і що таки добився до своєї колиби. Моя головня вже давно була погасла. Ватра при колибі теж догоряла. Тищу переривав лише рівномірний віддих моїх товаришів мандрівки...

СКАЛИ В УРИЧУ

Прегарно виглядають скали в Уричу, Дрогобицького повіту на Бойківщині, особливо коли дивитися на них від сторони села Потічок (з південного боку). Високо здіймаються скали і стрімко спадають в прегарну, мальовничу долину, порослу з західнього боку густим шпильковим лісом. З обох боків скал збігаються два маленькі потічки, що саме під замком лучаться і причинюються до оживлення краєвиду. Що на тих скелях був колись замок, можна пізнати по викованих в скалі закамарках, давнім склепінні (дуже подібним до склепіння на скалах в Бубнищу) і заглибинах в скалах, де могли входити ретязі від воріт, або огорожі.

Графічну реконструкцію наскельних оборонних споруд

староруського міста Тустань, які були розміщені поблизу сучасного прикарпатського села Урич Сколівського району, завершили львівські вчені. Вирубані в скелях отвори для дерев'яних стін і конструкцій, що добре збереглися, дали змогу вперше в історії архітектурних досліджень встановити об'ємну структуру і поверховість будови X-XIII століть не за теоретичними підрахунками, а натуральними обмірами. Оборонні споруди Тустані були міцним сторожевим пунктом південної прикордонної зони Київської Русі і Галицько-Волинського князівства, по якій проходив торговий шлях в Європу. Наші предки для вибору місця фортеці вдало використали узгір'я. Перший ряд захисних ровів і валів знаходився біля підніжжя скель, трохи вище з дерев'яних стін були збудовані ще дві лінії укріплень. Нападові з півдня і заходу перешкоджали бурхливі потоки, а східня і західня частини фортеці утворилися за рахунок двох паралельно розміщених скельних складок, підніжжя яких на 50 м. піднімалося над навколишньою долиною. В'їзд прикривався воротами з вежею над ними і звідним мостом, встановленими в природному розриві скель¹.

В історії стрічаємо згадку про папську булю з 1369 р., видану до польських єпископів, де згадується про війну українців з поляками, в котрій українці мали напасти на землі Казимира, понищити кілька замків, як Уруч, Плонее, Ротембурх і Польчоско, а папа дарував Казимирові десятину всіх церковних доходів на два роки на відбудування тих замків. Можна здогадуватися, що Уруч — це нинішній Урич. Дня 30 червня 1912 р. відбулася прогулянка до Урича, в якій взяла участь також закордонна молодь, що вибралася звиджувати австрійську Україну. При цій нагоді відбулося відслонення пропам'ятної таблиці в честь Шевченка, Шашкевича і Франка. Артист О. Майданюк вирізав на скалі ці слова: „Вставайте, кайдани порвіте”!²

¹ Тижневик „Наше Слово” ч. 49, 17 грудня 1978, Варшава.

² Тижневик „Неділя” чч. 27-28, 21 липня 1912, стор. 16. Львів.

МИСТЕЦЬ ФРАНК ВИСОЧАНСЬКИЙ

(З цикло „Визначні люди Бойківщини”)

Між замітними і талановитими постатями Бойківщини вперше пишемо сьогодні про людину, що вже народилася в Америці від старих імігрантів уродженців Бойківщини. Ще перед першою світовою війною прибула до ЗСА родина Йосифа Височанського з Висоцька Вижнього Турчанського повіту. Як заробітковий емігрант, бл. п. Йосиф поселився в Монесен, Пенсільвенія, у вуглевому басейні Скрентонщини, де ціле життя працював вуглекопом, згинувши в підземельній шахті в 1936 році. Покійний залишив велику родину, з якої вийшло чотирьох священників, монахія і кількох синів з іншими високими професіями. В тій родині 1914 року побачив світ син Франк, що після закінчення школи виявив мистецький хист і став малярем-скульптором. Глибоко переживши трагічну смерть батька в копальні, та бачучи важке і небезпечне життя вуглекопів, з яких більшість приїхала з українських Карпат ще перед першою світовою війною, молодий мистець весь свій талант присвятив відтворюванню важкого життя вуглекопів.

Заходом Українського Конгресового Комітету у Філядельфії в дні 15 лютого 1979 р. відбулося відкриття Виставки картин і скульптур Франка Височанського (твори підписує мистець скороченим прізвищем „Висо”), в етнічному інституті Бальч у Філядельфії на 7-ій вул. Савт ч. 18. Виставка відкрита до кінця березня. Всі картини, яких на Виставці є 39, виконані переважно чорним олівцем, що дуже вірно віддзеркалює сіру буденщину і важке життя вуглекопів. В деяких картинах завважається модний примітивізм. Окремі картини представляють селянське життя Бойків і Гуцулів в Україні. Мистець виставив теж певну кількість музейних експонатів із копальняного приладдя вуглекопів. Показані скульптури зображують вуглекопів в часі роботи та копальняників з родиною. У всіх своїх творах мистець виявив оригінальність та великий талант. Його виставки були влаштовувані і нагороджувані в різних містах Америки. Артист живе постійно в Блейкелі, Пенсільванія.

БОЙКІВСЬКІ ПІСНІ І КОЛОМІЙКИ

(с. Розгірче, пов. Стрий — зібрав Іван Коваль)

Упав сніжок на Параску, ще лежить торічний,
Оженіть м'я люди добрі, бом сирота вічний.

Болить мене голова та й нога в коліні,
Загубилам миленького в оборозі — в сіні.

Ой як я си нагадаю, як си розгадаю,
Таке село велике, я любки не маю.

Ой як я си нагадаю, кого я любила,
Нераз ми ся долі личком сльоза покотила.

Ой то я си полюбила сякоє таке,
Пелехате, кострубате, розпалахане.

Ой у мене молодого шапка на клиночку,
А хто мені молодому випере сорочку.

Жінки нема, мама стара, сестричка маленька,
Як я си сам не виперу, не буде біленька.

Пилабися горілочка, пивбися медочок,
Коби прийшов заплатити файний парубочок.

Ой ти діду, ой ти діду, зробивесь ми біду,
Поломивесь колесницю, чим я в ліс поїду?

Моя мила чорнобрива, моя мила ладна,
Подивлюся сюди-туди, не є така жадна.

Паде дощ, паде дощ на Юркову хату,
А ти Юрку скуби курку, та пошивай хату.

Ой Іванцю, блий панцю, мати тя родила,
Та на мою головоньку, щобим тя любила.

А Іван, як той пан, личко як калина,
Знати Івана по натурі, що добра дитина.

Ой Господи милосердний, що я таке вдіяв,
А з ким мила винце пила, кобим ся довідав.

А з ким мила винце пила, медок солоденький,
Буде її кровця пити за часок маленький.

Парубочки штири, штири, на чім ви ся били,
Та на тобі дівчинонько, що ми тя любили.

Не треба ся, нарубочки, на дівчині бити,
 Бо дівчина кого схоче, то буде любити.
 Ой вороги, воріженьки, щосьте на м'я всіли,
 Та якби вам дозволено, тобисьте м'я з'їли.
 Ой Господи милосердний, як я зголодніла,
 Коби борзо Святий Вечір, щобим попоїла.
 Ой гаю мій зелененький, гаю ж ти мій, гаю,
 Лишиламя на загоні, тепер ся встидаю.
 Їлибися пиріженьки, коби сир та масло,
 Пішло сито по корито, а в печі погасло.
 Ой гаю мій зелененький, зелена ліщина,
 А то мене ізводила молода дівчина.
 Я співаю, бо я маю приписано в книжці,
 Любко за м'я гадку мав, щем була в колиці.
 Ой гоп, кобим хлоп, то й бим не журився,
 Тай пішовбим в Волощину, там бим оженився.
 Ой молода дівчинонько, ой ти Марусенько,
 Не дивися на гільтая, на єго личенько.
 Не дивися на гільтая, що він люльку курить,
 Бо він казав, що тя возьме, а він тебе дуристь.
 А він казав, що тя возьме — лише жито вітне,
 А він вівсик дожинає — нічо не гадає.



КОМУНІКАТ

ГОЛОВНОЇ УПРАВИ Т-ВА „БОЙКІВЩИНА” У ФІЛЯДЕЛЬФІЇ

Подаємо дуже важливу вістку!
 Головна Управа на своєму засіданні 21 квітня ц.р. одноголосно винесла постанову, щоб — з огляду на Ювілейні Торжества 40-ліття на Владичому престолі Їх Блаженства Патріярха Йосифа I, які відбудуться в другій половині вересня ц.р. в Римі — плянований на 29 вересня ц.р. IV З'їзд нашого Т-ва ВІДЛОЖИТИ на наступний рік, в днях 26-28 вересня 1980, на „Союзівці” в Кергонксон, ЗСА. Головна Управа заохочує краєнів,

щоб, хто має можливість, взяти участь в торжествах в честь Патріярха в Римі 22-24 вересня ц.р.

**

Важливіші події з життя і діяльності нашого Товариства:

1) Дня 25 березня голова Т-ва, адв. М. Утриско, відбув зустріч з мистцем Франком Височанським, що є сином давнього імігранта з Висоцька Вижного Турчанського повіту, Бойківщина. На протязі березня в Балч Інституті у Філядельфії була влаштована Виставка кар-

тин і скульптур мистця. Тому що батько мистця був вуглекопом, більшість мистецьких творів зображає незavidне і небезпечне життя копальняних робітників, які переважно були імігрантами з України.

2) В днях 31 березня і 1 квітня у Філадельфії відбувся дводенний показ української народної і стилізованої ноші з колекції п-ї Анни Кульчицької, членкині Т-ва „Бойківщина” в Чикаго. Більше про цю вдачу імпрезу пишемо в іншому місці.

Подаємо теж кілька важливіших інформацій до відома нашим читачам:

Інформуємо краянів, що майже всі матеріали до „Монографії” вже зібрані і вирішено цього року приступити до її друку. Визначні учені і знавці Бойківщини опрацювали для „Монографії” ряд цінних оригінальних праць. У тій книзі будуть, між іншим, поміщені такі матеріали: з археології, історії, географії, музики, мистецтва Бойківщини, як теж з виробництва, звичаїв, традицій, рівнож про говірку, ношу бойківського племені. Ціна „Монографії” в передплаті \$20. Після появи книжка буде дорожча. Замовляти її можна в Головній Управі, залучуючи чека.

Пригадуємо, що 10 років тому ми видали книгу „Літературна Бойківщина” під редакцією д-ра Василя Луцева. Її ще можна дістати в Т-ві „Бойківщина” в ціні \$10.

Як відомо, при Головній Управі є Музей Бойківщини, який має чимало цінних експонатів. У реєстраційній книзі записано 1,325 чисел. Хто має якісь пам’ятки з Бойків-

щини, хай перешле їх для збереження до Музею.

Т-во „Бойківщина” вже 11-ий рік видає піврічник „Літопис Бойківщини”, досі вийшло 29 чисел. За оцінкою наукових чинників це найкращий регіональний журнал. Річна передплата \$6, але і ця сума далеко не покриває коштів видання журналу. Тому закликаємо всіх дорогих читачів присилати з передплатою теж пожертви на пресфонд „Літопису”. У випадку зміни адреси, просимо прислати нам негайно нову, щоб ми не висилали надаремно „Літопису” на стару адресу, бо це спричинює додатковий кошт.

Редактором „Літопису Б.” є в дальшому адв. Мирон Утриско, а діловим редактором (в мовній і технічній ділянках) є проф. Омелян Кушнір. У всіх справах редакції і адміністрації „Літопису” просимо звертатися на адресу Гол. Управи, подану на 2-ій стор. журналу.

Давно вже ініційована Блаженнішим Патріярхом Йосифом книга „Мистецтво Бойківської Архітектури” готова до друку. Професор Всеволод Кармазин-Каковський, який прибув мин. року до Риму з Румунії, вже викінчив усі матеріали до цієї книги. Сподіємось, що ще цього року вона вийде друком. Головна Управа нашого Т-ва передала майже всі потрібні матеріали й ілюстрації до книги та збрала майже 2,000 дол. на її видання. Тому, що кошт видання дуже великий, кожен, хто ще не склав пожертву на цю книгу, повинен це зробити якнайскоріше, висилаючи свій даток на адресу Гол. Управи.

За Головну Управу Т-ва „Бойківщина”: адв. Мирон Утриско — голова, Софія Коморовська — секр.

Б О Й К І В Щ И Н А

Майже кожний нарід складається із різних племен, які в ході історії об'єднувалися, маючи певні спільні прикмети. Ті племена однак зберегли вікові традиції, звичаї, ношу, мистецтво тощо. Також і наш український нарід впродовж віків зберіг окремі племінні людські збірноти, що мають відмінні фізіономії, розвинули говіркову розмаїтість української мови, звичаї-обичаї, мистецтво. Хоронились від нищівних впливів та дали культурне багатство в скарбницю національної культури, яка відрізняє нас від інших народів.

По всій Україні зберігались старовинні обряди і звичаї з місцевим кольоритом даної околиці. Довгими століттями передавали вони з роду в рід любов і пошану до рідного побуту. Не забули їх і українці, мандруючи в далекі нові країни. Мов животворний подих Батьківщини ці спогади рідного середовища жили і кріпили їх на чужині, бо нічого так не зворушує людину, як спомин про рідні землі, про край дитинства та почуття близькості з односельчанами. Не диво, що спогади такі збуджують тугу в людині за всім рідним і дорогим, що нині втрачене.

Така туга за рідною Верховиною спонукала також колишніх земляків Бойківщини згуртуватися в окреме товариство. Перші сходини в тій цілі за ініціативою проф. О. Бережницького відбулися в Гамільтоні (Онтаріо, Канада), де знайшлося найбільше число зем-

ляків, свідомих свого походження. Другі сходини відбулися на „Золотих Воротах“ біля Гримсбі, Онт., з допомогою п. Стецьковича. А в 1970 р. відбувся вже з'їзд земляків з цілої Бойківщини та засновано статутове товариство „Бойківщина“, якого головою обрано о. Ст. Даша, а секретарем мгр-а М. Утриска. Організаційною сіткою охоплено країни поселення верховинців: Австрію, Бельгію, Аргентину, Німеччину, Англію, ЗСА і Канаду. Отже працюють відділи у Бофало, Філядельфії, Нью-Йорку, Гамільтоні, Торонті й Едмонтоні. Керівні органи для репрезентації всієї Бойківщини вибирають з'їзди. Під сучасну пору головою товариства є мгр. М. Утриско, а секр. Софія Коморовська. З'їзди відбулися в рр. 1970-71, 1972 і 1976, а в програмі їх відбулися виставки народного мистецтва, архітектури, народної ноші і т.п. В році 1972 з'їзд був присвячений гетьм Петрові Конашевичеві Сагайдачному в 350-річчя його смерті.

Завданням Т-ва „Бойківщина“ є об'єднувати колишніх мешканців бойківської верховини, плекати таємні традиції, звичаї та обичаї, зберігати пам'ятки духовної і матеріальної культури. Рішено також видавати журнал та твори, присвячені дослідям історії і культури бойківського племені, зорганізувати музеї і архів. Знайшлися люди, які своєю мозольною працею досягли великих успіхів. Пресовим органом товариства є „Лі-

топис Бойківщини". Видано вже антологію „Літературна Бойківщина" і готується до друку „Монографія Бойківщини". Засновано музеї і архів, в якому зібрано 1200 пам'яток. За старанням Блаженнішого Патріярха Йосифа приготується „Альбом дерев'яних церков". Архітектура бойківських церков є найбільш архаїчною в Україні та визначається найкраще розвиненими формами. Тому зберігання зразків цієї архітектури в музею має історичне значення. Всі ці надбання — це скарб народної культури.

Згадаймо також про незвичайну талановитість верховинців, як: Іван Франко, син Бойківщини, Петро Конашевич Сагайдачний — це велика історична постать, що славилась у боях з Турками, а зокрема під Хотинном. Юрій Франц Кульчицький — „герой Відня", який за своє героїство дістав багато кави, здобутої від Турків і оснував першу каварню в столиці Австрії, о. Юрій Кміт, письменник, писав бойківським діалектом, провідник ОУН(р) Степан Бандера, поет і співак Пасічинський, о. Семен Іжик, журналіст, І. Копач — візитатор шкіл, Марія Кузьмович-Головінська, письменниця і інші.

У відродженню Бойківщини велику роль відіграли священики, які своє життя присвятили, щоб просвічувати та поліпшувати долю своїх парафіян. Годиться в першу чергу згадати о. сенатора Татоміра, який кілька разів був ув'язнений окупантом, а далі оо.: Ф. Ра-

бія, Даша, Кондру, Зубрицького, Туранського і багато інших.

Багато синів Бойківщини віддали своє життя за самостійність Української Держави. В 1914-18 рр. брали вони участь в рядах Січових Стрільців. В 1938 р. пробивалися через польську границю на Закарпаття і там доповняли ряди Карпатської Січі. У 2-ій світовій війні боролися в укр. дивізії „Галичина" та в рядах УПА. Багато загинуло в обороні Церкви і Віри в сибірських тайгах.

Нам усе треба пам'ятати про здобутки духової і матеріальної культури, тому доцільно є мати такі товариства, які захороняли б нашу спадщину, передавали б її молодому поколінню, зокрема нині, коли московський окупант її винищує в Україні.

Не треба встидатися свого племінного походження, бо воно не понижує людину, а збагачує її племінними культурними вартостями. Письменник д-р Юрій Липа дуже любив перебувати на Бойківщині, висловлюючись про неї, що в кожній порі року вона є прекрасна.

16 вересня ц. р. на телевізійній нашій програмі в Торонті я мала змогу поінформувати любителів української програми про географічне положення Бойківщини, про походження назви бойків, культурні здобутки, архітектуру, про визначних синів Бойківщини і доцільність та розвиток товариства „Бойківщина".

(„Наша Мета" — Торонто
11.4.1978).

ПОКАЗИ НАРОДНОЇ НОШІ У ФІЛЯДЕЛЬФІЇ

(М.У.) Член Управи Т-ва „Бойківщина” в Чикаго, п-і Анна Кульчицька вже від років колекціонує, шиє, відтворює і вишиває народну історичну, сучасну і стилізовану нощу. Її збірка досягає 35 різних народних одягів.

Щоб цю багату і цінну колекцію побачили українці Філядельфії, Гол. Управа Т-ва „Бойківщина” враз із курсами Нар. Мистецтва при Окр. Управі СУА влаштували дві імпрези з показом тієї нощі, в суботу 31 березня і 1 квітня ц. р.



З показу нар. нощі у Філядельфії 1 квітня 1979 р. На світлині стоять від ліва: М. Голіней, Кс. Коженювська, мгр. Галя Утриско (пояснювала одяги), Окс. Михалюк, М. Михалюк — Дністрик Головец., Г. Гораєцька — Підбуж, О. Гайдук — Закарпаття, Т. Данилів — Закарпаття (всі чотири одяги з Бойківщини), Т. Жмүркевич, О. Михалюк, Р. Кассіян, Ія Лабунька і У. Михалюк.

Світлив д-р М. Яремчишин

в залі „Тризуба”. Оба Вечори випали дуже вдатно. Обома імпрезами проводив адв. Мирон Утриско. Слово „Значіння нар. мистецтва для українського народу” виголосила інж. Степанія Пушкар. У програмі теж брали участь гумористка Язичинська та хор 10 Відділу СУА „Черемшина” під кер. мгр. Романа Книша та при акомпаньяменті проф. Наталі Котович. Ат-

ракцією тих вечорів був показ нощі. Мгр. Галя Утриско пояснювала одяги та представляла модельок. Подаємо місцевості, в яких ті одяги носили, та прізвиська модельок. Тому, що другого дня деякі модельки були замінені, при них подаємо подвійні прізвиська. Вся ноща — жіноча. Київський одяг з другої половини ХІХ стол. — модельки: О. Михалюк і А. Ви-



З показу нар. ноші у Філядельфії 1 квітня 1979: М. Голіней, С. Кріль, мр. Галя Утриско (пояснювала одяги), М. Михалюк, Р. Касіян, О. Михалюк, Г. Ярема, А. Кульчицька з Чікаго — власителька колекції, Т. Дяків-О'Ніль, У. Михалюк.

Світлив інж. М. Ганушевський

крикач; Чернігівський одяг з кін-ХІХ ст.

ця ХІХ стол. — Т. Дяків О'Ніль; Житомирський одяг з початку цього стол. — Х. Кий-Плюта; Волинський одяг із села Великі Загайці — Х. Ракоча і М. Голіней; Буковинський одяг із с. Сучава над Серетом — М. Голіней і К. Коженювська; Городенківський одяг — О. Михалюк; Бойківський одяг, с. Дністрик Головецький Турчанського повіту, напереломі ХІХ і ХХ ст. — М. Михалюк; Закарпатський одяг із с. Данилове, кінець ХІХ ст. — Оксана Михалюк і Т. Данилів; Бойківський одяг із с. Підбуж — Г. Гораєцька; Південно-закарпатський одяг — О. Гайдук, Г. Лещишин; Лемківський дівочий одяг із Команчі — М. Жмуркевич і Т. Жмуркевич; Лемківський жіночий одяг з Команчі — У. Михалюк; Яворівський одяг, с. Мужилівці, кінець

В другій частині програми показано цікаві стилізовані народні одяги: чернігівський, полтавський, гундівський, борщівський, заліщицький, закарпатський та інші. Були теж сукні для різних нагод і потреб: для матуристок, дебютанток, хорових виступів, балів. Кращі з них це сукні боярині — моделька Г. Гораєцька, княгині — моделька Т. Дяків О'Ніль (Кс. Коженювська). Сукні були прикрашені вишивками з різних областей нашої широкої землі. Одна сукня була з аплікаціями трипільських орнаментів — моделька інж. Н. Даниленко. Крім згаданих трьох модельок, в стилізованих сукнях виступали ще: А. Викричак, О. Гайдук, М. Голіней, Сл. Грущаник, Т. Данилів, М. і Т. Жмуркевич, Р. Касіян, Н. Квашинська,

Хр. Кий-Плюта, М. Козанкевич, С. Кріль, І. Лабунька, Хр. Л. і О. Лазор, І. Лещинин, М., О., Окс. і У. Михалюківні, Хр. Ракоча і Г. Ярема. Треба зокрема підкреслити, що бойківська ноша була різноманітна, з підкарпатських і закарпатських частин Бойківщини. Коли модельки проходили поміж столами по залі — гості вітали їх рясними оплесками. Стіни залі були прикрашені мистецькими картинами пі Володимири Васічко з Ірвінгтону.

Відомий і талановитий наш фільмовий оператор, п. Олександр Соловій, накрутив цілу неділю програму на звуковий кольоровий фільм, який по закінченні програми, в часі, коли пані гостили при-явних кавою, чаєм і солодким, показав усім на телевізорі, уміщеному на сцені.

Імпрези ці залишили дуже приємний спомин і враження в усіх учасників.

Ілля Гомонко

С В Я Ч Е Н Н Я Д И Я К О Н А

У неділю, 4-го березня 1979 року, відбулася в церкві св. апп. Кирила і Методія в Ст. Кетеринс, Онт., Торжественна Служба Божа. У святій Службі Божій, крім о. пароха д-ра Миколи Комара, взяв участь Преосв. Кир Ізидор Борецький в асисті о. Є. Остаповича. На цій святій Літургії Преосв. Ізидор висвятив д-ра Володимира Дацька на диякона. Після Служби Божої відбувся святочний обід у пошану нововисвяченого диякона.

Раділи вони тим більше, що це є вже другий диякон з їх села — Коростенко на Бойківщині. Перший о. диякон — Степан Куривчак, тепер у Саскатуні, а другий — нововисвячений. Хоч він сам не народжений у Коростенку, але його батьки — Катерина і Василь — родилися і виростили в ньому. Пишу цю благу вість не лиш для улюблених жителів Бойківщини, але пишу для бувших жителів Коростенка розкинутих по цілому світі, щоб з ними поділитися радісною новиною.

О. диякон є професійним лікарем-психіатром, є одружений і живе з ріднею у Ст. Кетеринс. У цьому ж містечку живуть і його батьки. Рідний брат о. диякона — о. д-р Іван Дацько є секретарем Блаженнішого Патріярха Йосифа І-го в Римі. На Службі Божій церква була виповнена вірними, які разом просили Господа про здоров'я і святу Божу ласку для молодого диякона. Щиро молилися Богові і раділи земляки батьків о. диякона, любили і шанували в селі, так високо цінять і люблять їх обоє тут, бо вони виховали і дали українській Церкві і своєму народові двох синів: раніше Івана, а тепер Володимира. Честь їм за це і слава! Прийміть цю мою новину, Дорогі Земляки, щиро і з глибини наших сердець просім у Бога обильних Божих Ласк для Дорогого о. диякона д-ра Володимира Дацька на новій дорозі його життя! Щастя йому Боже!

СУМНА СТОРІНКА

Дня 8 листопада 1978 р. в Польщі померла уродженка Бойківщини, бл. п. **Олена Шулякевич**, донька о. Григорія Мороза, довголітнього пароха Борині к. Турки. Покійна була матір'ю нашого члена і передплатника „Літопису Бойківщини” Степана Шулякевича, якому складаємо щирі вислови співчуття.

В Рочестері, Н.Й., ЗСА, 16 січня 1979 р. на 78-му році життя померла довголітня членкиня Т-ва „Бойківщина”, бл. п. **Софія Годованець**, життя бл. п. **Ярослав Кубин**, що походив із села Стрільбиці, Старосамбірського повіту.

Дня 29 січня 1979 р. у Філядельфії помер на 86-му році життя бл. п. **Ярослав Петровський**, дир. суд. канцелярії в Калюші, залишивши в смутку дружину Ірину і доньку Наталю з родиною, яким складаємо щирі вислови співчуття.

В дні 12 січня 1979 р. у Вотервліт, Н.Й., помер довголітній муж довір'я Т-ва „Бойківщина”, бл. п. **Осип Матківський**, уродженець Бережниць к. Самбора. Дружині Покійного, Марії, дочці Теодозії з родиною та синам Зенові і Володимирові з родинами складаємо найщиріші вислови співчуття.

В Клівленді, Огайо, 4 лютого 1979 р. відійшла у вічність бл. п. **Теодосія Кігічак**, нар. в Підбужі, Дрогобицького повіту. Синові Покійної, Михайлові Кігічакові, активному членові Т-ва „Бойківщина”, складаємо вислови співчуття.

Дня 28 лютого 1979 р. відійшов у вічність довголітній член Т-ва „Бойківщина”, бл. п. **Александр Мінкович** із села Либохора Турчанського повіту. Залишив в горю дружину Анну, дочку Теофілю і

сина д-ра Володимира з ріднею. Родині Покійної, а зокрема сестрі п. Марії Залітач складаємо глибокі вислови співчуття.

В Нью-Йорку померла в дні 16 січня 1979 р. колишня вчителька і директорка Сиротинця в Самборі, бл. п. **Марія Головей**, дружина члена Т-ва „Бойківщина”, п. Михайла Головея та мама доньок Орісі і Лялі з родинами. Опечаленій Родині складаємо щирі вислови співчуття.

В Пармі, Огайо, відійшов у вічність 3 січня 1979 р. на 57-му році Родині Покійного складаємо щирі вислови співчуття.

В Кривотулах Івано-Франківської області помер 9 березня 1979 р. бл. п. о. **Юрій Кікта** на 72-му році життя і на 48-му році праці у виноградарстві Христовім. Братові Покійного, Степанові Кікта у Клівленді, нашому передплатникові, пересилаємо глибокі вислови співчуття.

В Неварку, Н.Дж., померла 16 березня 1979 р., на 68-му році життя бл. п. **Софія з Хомінських Яремкевич**, дружина нашого члена і передплатника проф. **Юрія Яремкевича**, якому висловлюємо наше глибоке співчуття.

В Чікаго дня 5 квітня ц. р. на 79-му році життя помер бл. п. **Іван Заяць**, уродженець Сколього, батько члена Т-ва „Бойківщина” Романа, якому складаємо щирі вислови співчуття.

Дня 30 квітня 1979 р. на 80-му році життя відійшов у вічність бл. п. **Юліан Ревай**, кол. прем'єр міністрів уряду Карпатської України та визначний громадський діяч. Покійний був членом Т-ва „Бойківщина”.

ВИДАВНИЧИЙ ФОНД НА „МОНОГРАФІЮ БОЙКІВЩИНИ”

Пожертви склали: Софія і Василь Брухи та Микола Парацак по \$25; Анна Кұльчицька (Чікаго) \$20; Василь Тацяк \$15; Іван Лехновський \$12; Михайло Гриневич і Мирослав Сольчаник по \$11; Ліда і Мирослав Волосянські та інж. Ростислав Ільницький по \$10; Дмитро Бойко \$9.35 (£5); д-р Марія Ярославич \$9; Осип Гвоздецький \$7;

Осип Старостяк \$6; Володимир Басараб, Стефан Дністрян, д-р Орест Гарбовський і Петро Залуга по \$5; Осип Бережницький, Андрій Вовк, Анна Пинянська, Стефанія Ракоча, Михайло Рапач і Дмитро Хабін по \$3; Г. Бандівський, Михайло Дубей, Богдан Козак і Теодор Удич по \$2. Усім жертводавцям щире спасибі.

ЗБІРКА НА ВИДАВНИЧИЙ ФОНД

На поминках по бл. п. Осипові Матківському, мужеві довір'я Т-ва „Бойківщина”, що відійшов у вічність 12 січня ц. р. у Вотервліт, Н.І., і там похоронений, зложили пожертви на Видавничий Фонд Т-ва „Бойківщина” слідуєчі жертводавці:

\$50 — д-р Зенон і Надія Матківські; \$25 — Дозя і Ярослав Кушнірі; \$20 — Оксана і Олекс. Бережницькі, інж. Юрій і Раїса Федорів, 99-ий Відділ СУА у Вотервліт; \$10

— Ангелина і Іван Романишин, Надія Касянчук, Марія Касянчук, Уляна і Олег Омеїнські, Зиновія Білас, Відділ УККА у Вотервліт, Дарія і Василь Мокій, Іван Байляк, інж. Михайло і Ала Герець; \$6 — Л. Р. Колодій і \$5 — Катерина і Василь Терлецькі.

Головна Управа Т-ва „Бойківщина” складає щирі подяку усім жертводавцям за їх щедрі пожертви.

ПРЕСОВИЙ ФОНД „ЛІТОПІСУ БОЙКІВЩИНИ”

Анна Пинянська з дітьми в пам'ять мужа бл. п. Осипа \$20; Софія Ліщинська \$17; Дмитро Бойко £8 (\$15.35); Теодор Дубей \$11; д-р Орест Гарбовський, Василь Стебницький, Микола Сенчишак і Мирослав Сольчаник, \$10; Василь Сонич \$8; Теодор Кунцяк і Ярослав Хлипняч, \$7; Іван Білинський, мгр. Іван Венжівський, Володимир Басараб, Станислав Кіра, Іван Цепін, Богдан Яворський, Ярослав Єліїв, \$6; Еміль Білинський, Катерина Шүфлін, Дмитро Хабін, Галина Цігаш, Осип Ярема, \$5; \$4 — Василь Дауль і Роман Лаврович; \$3 — Теодозія Бакович, Мирон Келеман,

Михайло Рапач, Теодор Грабовський, Петро Залуга; \$2 — Іван Басараб, Осип Гвоздецький, інж. Ростислав Ільницький, Микола Лінинський; \$1.50 — Андрій Рочий; \$1 — Григор Данко, Богдан Козак, Михайло Мельникович, Володимир Радевич.

Замість квітів на свіжу могилу свояка, бл. п. Осипа Матківського, що помер у Вотервліт, Нью-Йорк 12 січня 1979 р., даток \$20 на пресфонд „Літопису” складають Оксана і Олександр Бережницькі.

Усім жертводавцям Головна Управа щиро дякує.

З М І С Т

	стор.
Над свіжою могилою	3
Валентин Мороз на волі	4
Оази	4
о. митр. Мирослав Ріпецький. Історія, культура і Церква міста Самбір і Самбірщини	5
Яким Вечер. Історія Коросна	12
Дмитро Бойко. Бойківська оселя поза Бойківщиною	15
Д-р І. Витанович. Середньовічні монастирі в Бойківських Карпатах	25
Євген Рудий. Манявський Скит	28
Осип Шкільник. Трускавець	30
Михайло Перлаг. Народні вишивки Закарпаття	32
А. А. Бодник. Сукнарство Бойківщини	36
Борис Рибак. „Музей під відкритим небом”	41
о. Олекса Пристай. Опис Бойківської хати	43
Мирон Утриско. о. Олекса Пристай	51
Григорій Дем'ян. о. Михайло Зубрицький	54
Володимир Сольчаник	59
Іван Близняк. Бойківські діти у Львові	60
Степан Салик. Від Маківки по Горгани	62
Скали в Уричу	68
Мирон Утриско. Мистець Франк Височанський	70
Бойківські пісні і коломийки	71
Комунікат ГУ Т-ва „Бойківщина”	72
О. Блонарович. Бойківщина	74
Покази народної носії у Філядельфії	76
Ілля Гомонко. Свячення дякона	78
Сумна сторінка	79
Пожертви на пресовий і видавничі фонди	80